DE ZEVEN BEGINSELEN

THEOSOFISCHE HANDBOEKJES No. I

DE ZEVEN BEGINSELEN VAN DEN MENSCH DOOR ANNIE BESANT, L. T. V.

VERTAALD UIT HET ENGELSCH NAAR DE HERZIENE EN VERBETERDE UITGAVE (15^{e} DUIZEND) .·. DOOR JOHAN VAN MANEN, L. T. V. .·.

DERDE HERZIENE HOLLANDSCHE UITGAVE

1904
UITGAVE VAN DE THEOSOFISCHE UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ AMSTELDIJK 79 — AMSTERDAM

VOORWOORD.

Weinig woorden worden vereischt bij het in de wereld zenden van dit boekje. Het is het eerste van eene reeks Handboekjes die bestemd zijn te voldoen aan de vraag van het publiek naar eene eenvoudige uiteenzetting van Theosofische leeringen. Men heeft er over geklaagd dat onze letterkunde zoowel te diepzinnig als te bijzonder en te kostbaar is voor den gewonen lezer, en wij hopen dat deze reeks er in slagen zal, te voorzien in wat een zeer werkelijke behoefte is. De Theosofie is niet alleen voor geleerden, zij is voor allen. Wellicht zullen er onder hen die in deze boekjes hun eersten blik slaan op hare leeringen, enkelen zijn die daardoor genoopt worden tot dieper doordringen in hare wijsbegeerte, hare wetenschap en haar godsdienst, die met den ijver van den onderzoeker en het vuur van den nieuweling het hoofd bieden aan hare meer duistere vraagstukken. Maar deze Handboekjes zijn niet geschreven voor den vurigen onderzoeker wien geen moeilijkheden in het begin kunnen afschrikken; zij zijn geschreven voor de bedrijvige mannen en vrouwen van de den ganschen dag werkende wereld, en trachten enkele der groote waarheden duidelijk te maken die het leven gemakkelijker doen dragen en den dood gemakkelijker onder de oogen doen zien.

Geschreven door dienaars van de Meesters die de Oudere Broeders zijn van ons ras, kunnen zij geen ander doel hebben dan onze mede-menschen te dienen.

DE ZEVEN BEGINSELEN VAN DEN MENSCH.

Onderzoekers die zich voelen aangetrokken tot de Theosofie door haar hoofdleerstelling van de broederschap der menschheid, en door de hoop die zij hoog houdt van breeder kennis en geestelijken groei, zijn geneigd terug te schrikken wanneer zij hunne eerste poging doen om in nadere kennis met haar te komen, door de voor hen vreemde en raadselachtige namen die vloeiend over de lippen glijden van Theosofen die in eene vergadering bijeen zijn. Zij hooren door elkander van Âtmâ-Buddhi, Kâma-Manas, Drietal, Devachan en wat niet al, en beseffen in eens dat voor hen de Theosofie een veel te diepzinnige studie is. En toch zouden zij wellicht zeer goede Theosofen zijn geworden, indien hun aanvankelijke geestdrift niet gebluscht ware door een stortbad van Sanskrit termen. In het onderhavige handboekje zal de rookende vlaswiek zachter behandeld worden, en slechts weinig Sanskrit namen zullen den onderzoeker

in het gezicht worden geworpen. Het geval wil dat het gebruik van deze termen algemeen is geworden onder Theosofen, omdat de Westersche talen geen gelijkwaardigheden voor hen bezitten, en een lange en omslachtige zin in hun plaats moet worden gebruikt als het denkbeeld moet worden overgebracht. Men heeft de voorkeur geschonken aan de moeite in den aanvang om de namen te leeren, boven den voortdurenden last om ongeveer-beschrijvende zinnen te gebruiken — "Kâmâ" bijvoorbeeld is korter en juister dan "het deel der driften en gemoedsbewegingen van onzen aard".

De mensch is volgens de Theosofische Leering een zevenvoudig wezen, of, op de gewone wijze van zeggen, heeft een zevenvoudige samenstelling, anders gezegd: de menschelijke aard heeft zeven aanzichten, kan bestudeerd worden van zeven verschillende gezichtspunten, is samengesteld uit zeven beginselen. De duidelijkste en beste wijze van alle, waarop men zich den mensch kan denken is om hem als één te beschouwen, de Geest of het ware Zelf; dit behoort tot het hoogste gebied van het heelal, en is algemeen, het zelfde voor allen; het is een straal van God, een vonk van het goddelijk vuur. Deze zal een zelfheid worden die de goddelijke volmaaktheid weerspiegelt, een zoon die opgroeit tot gelijkenis met zijnen vader. Tot dit doel wordt de Geest, of het ware Zelf,

gehuld in gewaad na gewaad, waarvan elk gewaad tot een bepaald gebied van het heelal behoort, en het Zelf in staat stelt in verbinding te komen met dat gebied, er kennis van te verkrijgen en er in te werken. Zoo verkrijgt het ondervinding en al zijn sluimerende vermogens worden trapsgewijze in werkende krachten omgezet. Deze gewaden of omhulsels zijn, zoowel in redeneering als inderdaad, van elkander te onderscheiden. Indien iemand op helderziende wijze wordt bezien, kan elk onderscheiden worden met het oog, en zij kunnen alle gescheiden worden van elkander, hetzij gedurende het stoffelijk leven of bij den dood, al naar den aard van eenig bijzonder omhulsel. Welke woorden ook gebruikt mogen worden, het feit blijft hetzelfde — dat hij in zijn wezen zevenvoudig is, een ontwikkelend wezen, van wien reeds een gedeelte van zijnen aard geopenbaard is en een gedeelte tegenwoordig nog verborgen blijft, voor zoover het de groote meerderheid van het menschdom betreft. Het bewustzijn van den mensch is in staat te werken door zooveel van deze aanzichten als reeds in hem tot werking ontwikkeld zijn.

Deze ontwikkeling heeft gedurende den tegenwoordigen tijdkring van menschelijke ontwikkeling plaats op vijf van de zeven gebieden der natuur. De twee hoogere gebieden — het zesde en zevende — zullen niet bereikt worden door de

menschen van deze menschheid in den tegenwoordigen tijdkring, behalve in zeer buitengewone gevallen, en kunnen daarom voor het doel dat wij hier op het oog hebben terzijde worden gelaten. Daar evenwel verwarring ontstaan is aangaande de zeven gebieden door naamsverschil, worden aan het eind van dit vertoogje twee tafels gegeven, die de zeven gebieden toonen zooals die in onze verdeeling van het heelal bestaan, in overeenkomst met de grootere gebieden van het heelal als een geheel, en ook de onderverdeeling van de vijf in zeven, zooals die hier en daar in onze letterkunde wordt voorgesteld. Een "gebied" is slechts een toestand, een trap, een staat, zoodat wij den mensch zouden kunnen beschrijven als door zijn aard in staat gesteld, als die aard geheel ontwikkeld is, bewust te bestaan in zeven verschillende toestanden, of op zeven verschillende trappen, in zeven verschillende staten; of, technisch, op zeven verschillende gebieden van zijn. Om een voorbeeld te nemen, dat gemakkelijk is na te gaan; iemand kan bewust zijn op het stoffelijk gebied, dat is: in zijn stoffelijk lichaam, waarin hij honger en dorst voelt, de pijn van een slag of een houw. Maar laat die man een soldaat zijn in de hitte des gevechts, en zijn bewustzijn zal zich gevestigd hebben in zijn driften en gemoedsbewegingen, en hij kan een wond krijgen zonder het te weten, daar zijn bewustzijn

weg is, van het stoffelijk gebied en werkzaam op het gebied van hartstochten en gemoedsbewegingen; als de opwinding voorbij is, zal het bewustzijn terugkeeren naar het stoffelijke en hij zal de pijn van zijn wond "voelen". Laat de man een wijsgeer zijn, en als hij peinst over een verward vraagstuk zal hij alle bewustzijn van lichamelijke behoeften verliezen, van ontroering, van liefde en haat; zijn bewustzijn zal overgegaan zijn tot het gebied van het verstand, hij zal "afgetrokken" zijn, dat wil zeggen weggetrokken van overwegingen die zijn lichamelijk leven aangaan, en gevestigd op het gebied der gedachte. Zoo kan iemand op deze verschillende gebieden leven, in deze verschillende toestanden, terwijl een of ander deel van zijnen aard op een gegeven tijd in werking wordt gebracht; en een begrip van wat de mensch is, van zijn aard, zijn krachten, zijn vermogens, zal gemakkelijker bereikt worden en nuttiger opgenomen als hij wordt bestudeerd langs dezen duidelijk bepaalden weg, dan als hij zonder ontleding wordt gelaten, niets meer dan een verwarde bundel hoedanigheden en toestanden.

Men heeft ook bevonden dat het gemakkelijk was, met het oog op 's menschen sterfelijk en onsterfelijk leven, deze zeven beginselen in twee groepen te verdeelen; de eene omvat de drie hoogere beginselen en wordt daarom het Drietal genoemd, de andere omvat de vier lagere en wordt

daarom het Viertal genoemd.[1]) Het Drietal is het onsterfelijk gedeelte van de menschelijke natuur, de "geest" en ziel naar de Christelijke spreekwijze; het Viertal is het sterfelijke gedeelte, het "lichaam" van het Christendom. Deze verdeeling in lichaam, ziel en geest wordt gebruikt door Paulus en wordt erkend in alle zorgvuldige Christelijke wijsbegeerte, hoewel zij over het algemeen onbekend is aan de groote menigte der Christenen. In gewone spreektaal maken ziel en lichaam of geest en lichaam samen den mensch uit, en de woorden ziel en geest worden afwisselend voor elkander gebruikt met veel begripsverwarring tot uitslag. Deze losheid is noodlottig voor elk duidelijk begrip van de samenstelling van den mensch, en de Theosoof kan zich zeer goed beroepen op den Christelijken wijsgeer tegenover den toevalligen Christelijken niet-denker, als er beweerd wordt dat hij onderscheidingen maakt die moeilijk te vatten zijn. Geen wijsbegeerte welke dien naam waardig is kan uiteengezet worden, zelfs niet in haar eerste grondbeginselen, zonder eenige aanspraak te maken op het verstand en de oplettendheid van den toekomstigen leerling, en zorgvuldigheid in het gebruik van termen is een voorwaarde voor alle kennis.

[1]) Onder Hollandsche Theosofen worden dikwijls de uitdrukkingen "Driehoek" en "Vierhoek" gebruikt. (VERT.)

EERSTE BEGINSEL.
HET GROVE, STOFFELIJKE LICHAAM.

Het grove, stoffelijke lichaam van den mensch wordt het eerste van zijn zeven beginselen genoemd, daar het zeker het meest in het oog loopende is. Opgebouwd als het is uit stoffelijke molekulen, in den algemeen aangenomen zin van het woord, met zijn vijf organen van gewaarwording — de vijf zintuigen — zijn bewegingsorganen, zijn brein en zenuwstelsel, zijn bewerktuiging tot het verrichten van de verschillende werkingen die noodig zijn voor het voortduren van zijn bestaan, behoeft er weinig over dit stoffelijk lichaam gezegd te worden in zulk een korte schets van de samenstelling des menschen als deze is. De Westersche Wetenschap is bijna gereed de Theosofische opvatting aan te nemen, dat het menschelijke samenstel bestaat uit ontelbare "levens", die de cellen opbouwen. H. P. Blavatsky zegt hierover: "De wetenschap is nog nooit zoo ver gegaan om met de Okkulte leer te verzekeren dat onze lichamen, zoowel als die van dieren, planten

en steenen, zelf geheel en al opgebouwd zijn uit zulke wezens (bacteriën, enz.) die, met uitzondering van de grootere soorten, geen vergrootglas ontdekken kan.... Nadat men gevonden heeft dat de stoffelijke en scheikundige bestanddeelen van allen dezelfde zijn, kan de scheikunde wel zeggen dat er geen onderscheid is tusschen de stof die den os samenstelt en die welke den mensch vormt; maar de Okkulte leer is veel stelliger. Zij zegt: niet slechts de scheikundige bestanddeelen zijn dezelfde, maar dezelfde oneindig kleine *onzichtbare* levens stellen de atomen samen der lichamen van den berg en van het madeliefje, van den mensch en van de mier, van den olifant en van den boom die hem voor de zon beschut. Ieder deeltje — hetzij men het organisch of anorganisch noemt — *is een* leven. Elke atoom en molekuul in het heelal is zoowel *levengevend* als *dood-gevend* aan zulke vormen." *(Secret Doctrine,* Deel I, blz. 281, nieuwe uitgave.) De mikroben "bouwen" aldus "het stoffelijk lichaam en zijn cellen op" onder de samenstellende kracht der vitaliteit — eene uitdrukking die zal worden uitgelegd als wij het "leven" zullen behandelen als het Derde Beginsel, en deze mikroben als deel daarvan. Wanneer het "leven" niet langer wordt aangevoerd, worden de mikroben "aan zich zelf tot uitspatten overgelaten als vernietigende krachten,"

en zij breken de cellen af die zij gebouwd hebben, en ontbinden die, en zoo valt het lichaam uiteen.

Het zuiver stoffelijk bewustzijn is het bewustzijn van de cellen en molekulen. De keurwerking der cellen: van het bloed datgene te nemen wat zij behoeven, en te verwerpen wat zij niet noodig hebben, is een voorbeeld van dit zelfbewustzijn. Deze werking heeft plaats zonder hulp van ons bewustzijn of onzen wil. En ook wat door fysiologen onbewust geheugen genoemd wordt, is het geheugen van dit stoffelijk bewustzijn, onbewust voor ons inderdaad, totdat wij geleerd hebben ons hersenbewustzijn daarheen over te brengen. Wat wij voelen is niet wat de cellen voelen. De pijn van een wond wordt gevoeld door het hersenbewustzijn dat werkzaam is, zooals te voren is gezegd, op het stoffelijk gebied; maar het bewustzijn van het molekuul, zoowel als van de opeenhooping van molekulen die wij cel noemen, noopt deze er toe zich te haasten tot het herstellen van de beschadigde weefsels — werkingen waarvan het brein *on*bewust is — en hun geheugen doet hen dezelfde daad weer en weer over herhalen, zelfs als het onnoodig is geworden. Vandaar litteekens van wonden, schrammen, eeltknobbels enz. De onderzoeker kan vele bijzonderheden over dit onderwerp vinden in fysiologische verhandelingen.

De dood van het grove, stoffelijke lichaam heeft plaats wanneer het terugtrekken van de regelende

levenskracht de mikroben hun eigen, weg laat gaan, en de vele levens, niet langer onderling verbonden, scheiden zich van elkander af en verstrooien de deeltjes der cellen van den "mensch, van stof", en wat wij ontbinding noemen treedt in. Het lichaam wordt een warpoel van toomelooze, ongeregelde levens, en zijn vorm die ontstond uit hun samenwerking wordt vernietigd door hun overweldigende eenlingskracht. Dood is slechts een aanzicht van leven, en de vernietiging van een stoffelijken vorm is slechts een inleiding tot het opbouwen van een anderen.

TWEEDE BEGINSEL.

HET ETHERISCH DUBBEL.

De Linga Sharîra, het astrale lichaam, het etherisch lichaam, het fluïdisch lichaam, de dubbelganger, de astrale mensch — dit zijn enkele der vele namen die gegeven zijn aan het tweede beginsel van het menschelijk samenstel. De beste naam is het etherisch dubbel, omdat deze term alleen het tweede beginsel aanduidt, en zijn samenstelling en voorkomen aangeeft, terwijl de andere namen wel wat algemeen gebruikt zijn om lichamen aan te duiden die gevormd zijn uit fijner stof dan die, welke onze stoffelijke zinnen aandoet, zonder betrekking tot de vraag of andere beginselen al dan niet in hunne samenstelling deelnamen. Ik zal daarom overal dezen naam gebruiken.

Het etherisch dubbel wordt gevormd van stof die dunner of fijner is dan die welke waarneembaar is voor onze vijf zintuigen, maar toch nog stof die tot het fysiek gebied behoort, tot hetwelk zijne werkzaamheid beperkt is. Het is de toestand van fysieke stof die juist voorbij

onze "vaste stof, vloeistof en gasstof" gaat, welke de grove gedeelten uitmaken van het stoffelijk gebied.

Dit etherisch dubbel is het nauwkeurige dubbel of evenbeeld van het grove, stoffelijk lichaam waartoe het behoort, en kan daarvan afgescheiden worden, ofschoon het niet in staat is daar zeer ver vandaan te gaan. Bij normaal gezonde menschelijke wezens is deze afscheiding een moeilijke zaak, maar bij personen die bekend zijn als fysieke of materialiseerende mediums glijdt het etherisch dubbel weg zonder groote inspanning. Wanneer het gescheiden is van het grove lichaam, is het zichtbaar voor den helderziende als een nauwkeurig evenbeeld daarvan er mede verbonden door een dunnen draad. Zoo nauw is de fysieke eenheid van deze twee, dat een letsel toegebracht aan het etherisch dubbel als een kwetsuur op het grove lichaam verschijnt, een feit dat bekend is onder den naam repercussie (terugwerking). A. d' Assier geeft in zijn welbekend werk — vertaald in het Engelsch door Kolonel H. S. Olcott, den President-Stichter van de Theosofische Vereeniging, onder den titel *Posthumous Humanity* — een aantal gevallen (zie blz. 51—57) waarin repercussie plaats vond.

Afscheiding van het etherisch dubbel van het grove lichaam wordt gemeenlijk vergezeld van een aanmerkelijke vermindering van levens-

kracht in laatstgenoemd lichaam, terwijl het dubbel met meer levenskracht begiftigd wordt naarmate die kracht in het grove lichaam afneemt. Kolonel Olcott zegt in een aanteekening bij het zooeven genoemde boek (blz. 63):

"*Zelfs wanneer het dubbel door een geoefend zaakkundige wordt uitgezonden, schijnt het lichaam verstijfd en het gemoed droefgeestig of in een verwarden staat, de oogen zijn levenloos van uitdrukking, hart en longbeweging zwak, en dikwijls is de temperatuur zeer verminderd. Het is zeer gevaarlijk eenig plotseling geraas te maken of het vertrek binnen te stormen onder zulke omstandigheden; want terwijl het dubbel door oogenblikkelijke reaktie in het lichaam terug wordt getrokken, klopt het hart onstuimig en zelfs de dood kan veroorzaakt worden.*"

In het geval van Emilie Sagée (aangehaald op blz. 62—65) merkte men op dat het meisje er bleek en vermoeid uitzag zoolang het dubbel zichtbaar was: "hoe duidelijker het dubbel was en hoe stoffelijker in voorkomen, zooveel te meer was ook de werkelijke stoffelijke persoon in verhouding vermoeid, lijdend en kwijnend; wanneer integendeel het voorkomen van het dubbel verzwakte, zag men dat de patient weer op krachten kwam". Dit verschijnsel is volkomen begrijpelijk voor den Theosofischen onderzoeker, die weet dat het etherisch dubbel het voertuig van het levensbeginsel, of de vitaliteit, is in het

stoffelijk lichaam, en dat zijn gedeeltelijk terugtrekken daarom de kracht moet verminderen die dit beginsel uitoefent op de grovere molekulen.

Helderzienden, zooals de Zieneres van Prevorst, verklaren dat zij een etherisch been of arm aan een lichaam kunnen zien, waarvan het stoffelijk lid is afgezet, en d' Assier teekent hierbij aan:

"*Toen ik mij in fysiologische studiën verdiepte, werd mijne aandacht dikwijls in beslag genomen door een merkwaardig feit. Het komt soms voor dat iemand, die zijn arm of been verloren heeft, zekere gewaarwordingen ondervindt aan den top van zijn vingers of teenen. Fysiologen verklaren deze afwijking door in den patient een omkeering van gevoeligheid of van geheugen voorop te stellen, die hem er toe brengt de gewaarwording waardoor alleen de zenuw aan het eind van de stomp wordt aangedaan, te plaatsen in de hand of den voet.... Ik erken dat deze verklaringen mij gekunsteld toeschenen en mij nooit voldaan hebben. Toen ik het vraagstuk van de menschelijke tweevoudigheid onderzocht, herinnerde ik mij die gevallen van afzetting, en ik vroeg mijzelf af of het niet eenvoudiger en logischer was om de afwijking waarvan ik gesproken heb toe te schrijven aan de verdubbeling van het menschelijk lichaam, die door zijn fluidieken aard kan ontsnappen aan afzetting.*" (*t. a. p., blz. 103—104.*)

Het etherisch dubbel speelt een groote rol in spiritistische verschijnselen. Ook hier wederom kan de helderziende ons helpen. Een helderziende kan het etherisch dubbel zien terwijl het uit de linkerzijde van het medium glijdt, en het is dit dat dikwerf verschijnt als de "gematerialiseerde geest", gemakkelijk gevormd in verschillende gedaanten door de gedachte-stroomen der zitters, terwijl het kracht en vitaliteit wint naarmate het medium in diepe trance verzinkt. Gravin Wachtmeister, die helderziend is, zegt dat zij denzelfden "geest" zag terwijl die als een naverwant of als een vriend herkend werd, door verschillende zitters, die hem ieder zagen in overeenstemming met hunne verwachtingen, terwijl hij voor haar eigen oogen niets was dan het dubbel van het medium. Zoo ook vertelde H. P. Blavatsky mij dat zij, toen zij op de Eddy-boerderij was en de merkwaardige reeks verschijnselen aanschouwde die daar plaats vonden, toen opzettelijk den "geest" die verscheen vormde tot het evenbeeld van personen die haar en niemand anders onder de aanwezigen bekend waren, en de andere zitters zagen de typen die zij voortbracht door haar eigen wil-kracht, door de kneedbare stof van het etherisch dubbel van het medium vorm te geven.

Vele gevallen van het bewegen van voorwerpen die op zulke séances en op andere

tijden plaats vinden zonder zichtbare aanraking, moeten toegeschreven worden aan de werking van het etherisch dubbel, en de onderzoeker kan leeren hoe hij zulke verschijnselen naar willekeur kan opwekken. Zij zijn onbeduidend genoeg, het uitsteken alleen van een etherische hand is niet belangrijker dan het uitsteken van het stoffelijk evenbeeld, en niets meer of minder wonderlijk. Sommige menschen brengen zulke verschijnselen onbewust voort, niets meer dan een doelloos omgooien van voorwerpen, het maken van geluiden enzoovoorts; zij hebben geen macht over hun etherisch dubbel, en het haspelt juist zoo, vlak bij hen, in het rond als een klein kind dat tracht te loopen. Want het etherisch dubbel, evenals het grove lichaam, heeft slechts een verspreid bewustzijn dat tot zijn deelen behoort, en heeft geen verstandelijkheid. Ook dient het niet gemakkelijk als werktuig voor de verstandelijkheid, wanneer het van zijn groveren tegenhanger gescheiden is.

Dit brengt ons tot een belangwekkend punt. De middelpunten van gewaarwording zijn gezeteld in het vierde beginsel, waarvan men zou kunnen zeggen dat het de brug vormt tusschen de fysieke organen en de verstandelijke waarnemingen; indrukken van het stoffelijk heelal drukken zich af op de stoffelijke molekulen van het grove, fysieke lichaam en brengen de samenstellende cellen van de gewaarwordings-

organen of onze "zintuigen" in trilling. Deze trillingen, op hare beurt, brengen de fijnere stoffelijke molekulen van het etherische dubbel in beweging, in de overeenkomstige gewaarwordingsorganen van zijn fijnere stof. Hiervan gaan deze trillingen over naar het astrale lichaam of vierde beginsel, dat wij hierna zullen bespreken, waarin zich de overeenkomstige middelpunten van gewaarwording bevinden. Hiervandaan worden wederom trillingen voortgeplant naar de nog fijnere stof van het lager verstandelijk gebied, vanwaar zij teruggekaatst worden totdat zij, de stoffelijke molekulen van de hersenhelften bereikend, ons hersenbewustzijn worden. Deze samenhangende en onbewuste opvolging is noodig voor de normale werking van het bewustzijn, zooals wij dat kennen. In den slaap en in trance, natuurlijk of kunstmatig, worden de eerste twee en de laatste trappen gewoonlijk overgeslagen en de indrukken komen van en keeren terug tot het astrale gebied en laten zoodoende geen spoor na op het hersengeheugen: maar de natuurlijke of geoefende psychiek, de helderziende die geen trance noodig heeft voor het uitoefenen van zijn vermogens, is in staat zijn bewustzijn van het stoffelijk naar het astraal gebied over te brengen zonder het uit zijn macht te verliezen, en hij kan kennis die hij op het astraal gebied verkregen heeft op zijn hersengeheugen afdrukken, en die zoo bewaren tot later gebruik.

De dood beteekent voor het etherisch dubbel juist wat hij beteekent voor het grove, stoffelijk lichaam, het uiteenvallen van zijn samenstellende deelen, de verstrooiing van zijn molekulen. Het voertuig van de vitaliteit die het lichamelijk samenstel als een geheel bezielt, glijdt weg van het lichaam wanneer het doodsuur slaat, en wordt door den helderziende gezien als een violet licht of violette vorm, die boven den stervende zweeft, nog steeds gehecht aan het stoffelijk lichaam door den dunnen draad waarover te voren gesproken is. Als de draad knapt, is de laatste adem naar buiten gevloden en de omstanders fluisteren: "Hij is dood".

Daar het etherisch dubbel van fysieke stof is, blijft het in de nabijheid van het lijk en is "de geest", de "verschijning", het "spook", dat soms op het oogenblik van den dood of daarna door menschen gezien wordt dichtbij de plaats waar de dood heeft plaats gevonden. Het ontbindt langzaam, gelijken tred houdend met zijn grove wederhelft en zijn overblijfselen worden door sensitieven gezien op begraafplaatsen en kerkhoven, als violette lichten die boven de graven zweven. Hier is een van de redenen waarom lijkverbranding de voorkeur verdient boven begraven als middel om zich te ontdoen van de stoffelijke omhulsels van den mensch; het vuur verstrooit in weinige uren de molekulen die op een andere wijze slechts in den langzamen

loop van trapsgewijze ontbinding vrij komen, en geeft zoodoende spoedig de grove en etherische bestanddeelen aan hun eigen gebied terug, wederom gereed om gebruikt te worden in het opbouwen van nieuwe vormen.

DERDE BEGINSEL.

PRANA: HET LEVEN.

Alle heelallen, alle werelden, alle menschen, alle beesten, alle planten, alle mineralen, alle molekulen en atomen, al wat *is*, zijn gedompeld in een grooten oceaan van leven, eeuwig leven, oneindig leven, leven dat niet af of toe kan nemen. Het heelal is niets dan geopenbaard leven, objektief gemaakt leven, gedifferentieerd leven. Nu kan men zich elk organisme, hetzij klein als een molekuul, of geweldig als een heelal, voorstellen als zich een gedeelte van dit leven toeëigenend, als in zichzelf, als zijn eigen leven, iets van dit algemeene leven belichamend. Stel u voor een levende spons, die zich uitstrekt in het water dat haar omspoelt, bedekt, doordringt; daar is water, nog steeds de oceaan, dat stroomt door elken doorgang, dat elk gaatje vult; maar wij kunnen denken aan den oceaan buiten de spons óf aan het gedeelte van den oceaan, dat de spons zich heeft eigen gemaakt, en ze in gedachten onderscheiden als wij over elk onderscheidenlijk willen spreken. Zoo is elk organisme

een spons, gebaad in den algemeenen levensoceaan, en bevat in zichzelf iets van dien oceaan als zijn eigen levensadem. In de Theosofie onderscheiden wij dit eigengemaakte leven onder den naam Prâna, adem, en noemen dit het derde beginsel van het menschelijk samenstel.

Om nauwkeurig te zijn, de "levensadem" — datgeen wat, de Hebreeërs *Nephesch* noemden, of de levensadem, geblazen in de neusgaten van Adam — is niet alleen Prâna, maar Prâna tezamen gevoegd met het vierde beginsel. Het zijn deze twee die samen de "levensvonk" uitmaken (*Secret Doctrine*, Deel I, blz. 262) en die de "levensadem in den mensch, zoowel als in het beest of insekt, van fysiek, stoffelijk leven" zijn (*t. a. p.*, noot op blz. 263.) Het is "de adem van dierlijk leven in den mensch — de adem van het instinktmatige leven in het dier" (*t. a. p.*, teekening op blz. 262). Maar nu zijn wij bezig met Prâna alleen, met de vitaliteit als het bezielend beginsel in alle dierlijke en menschelijke lichamen. Van dit leven is het etherisch dubbel het voertuig en het vervult als het ware de rol van verbindingsmiddel, van brug, tusschen Prâna en het grove lichaam.

Prâna, wordt in de *Secret Doctrine* uitgelegd, heeft voor zijne laagste onderverdeeling de mikroben der wetenschap; deze zijn de "onzichtbare levens" die de fysieke cellen opbouwen

(zie hiervoren, blz. 7—10); deze zijn de "tallooze myriaden van levens" die den "tabernakel van klei" opbouwen, de fysieke lichamen (*Secret Doctrine,* Deel I, blz. 245). "De wetenschap, die vaag de waarheid ziet, moge bakteriën en andere oneindig kleine wezens in het menschelijke lichaam vinden, en in hen niet anders zien dan de toevallige en abnormale bezoekers waaraan ziekten worden toegeschreven. Het Okkultisme — dat een leven onderscheidt in elk atoom en molekuul, hetzij in een mineraal of in een menschelijk lichaam, in lucht, vuur, of water — verzekert dat ons geheele lichaam opgebouwd is uit zulke levens; in verhouding tot hen is de kleinste bakterie onder den mikroskoop in grootte vergelijkenderwijs gelijk aan een olifant in verhouding tot de kleinste infusiediertjes" (*t. a. p.,* blz. 245). De "vurige levens" zijn de *beheerschers* en *bestuurders* van deze mikroben, deze onzichtbare levens, en bouwen "indirekt", d. w. z. zij bouwen door de mikroben, de directe bouwers, te beheerschen en te richten, en zij voorzien deze laatsten van wat zij noodig hebben en vervullen de rol van het leven dezer levens: "de vurige levens", de synthese, het kernwezen van Prâna, zijn de "vormende levenskracht" die de mikroben in staat stelt de fysieke cellen op te bouwen. Een der archaische kommentaren resumeert dit in statige, schitterende zinnen: "De Werelden zijn voor de profanen opgebouwd

uit de bekende elementen. Voor het begrip van een Arhat zijn deze elementen zelve gezamenlijk een goddelijk leven; verspreid, op het gebied van openbaring, de tallooze, ontelbare crores [1]) levens. Vuur alleen is EEN, op het gebied der Eene Werkelijkheid; op dat van geopenbaard en dus schijn-wezen zijn zijn deelen vurige levens die leven en hun bestaan hebben ten koste van elk ander leven, dat zij verteren. Daarom worden zij de Verslinders genoemd... Ieder zichtbaar ding in dit heelal is gebouwd door zulke levens, vanaf den bewusten en goddelijken, oorspronkelijken mensch, tot de onbewuste krachten toe die de stof tezamen voegen... Uit het Eene Leven, vormloos en ongeschapen, komt het heelal van levens voort. (*Secret Doctrine,* Deel I, blz. 269). Zooals het in het heelal is, zoo is het ook in den mensch, en al deze ontelbare levens, al deze vormende vitaliteit, dit alles wordt door Theosofen samengevat onder den naam Prâna.

---

[1]) Een crore is tien millioen.

VIERDE BEGINSEL.
HET BEGEERTE-LICHAAM.

In het opbouwen van onzen mensch hebben wij nu het beginsel bereikt, dat soms wordt aangegeven als de dierlijke ziel, in Theosofische taal Kâma Rûpa of het begeerte-lichaam. In samenstelling behoort het tot, en het heeft zijn werkzaamheid op, het tweede of astraal gebied. Het omvat het geheele samenstel van begeerten, hartstochten, gewaarwordingen en lusten die in onze Westersche zielkundige indeeling gerangschikt worden onder het hoofd van instinkt, gewaarwording, gevoel en aandoening, en worden behandeld als een onderdeel van den geest. In de Westersche zielkunde wordt de geest verdeeld — door de nieuwere school — in drie hoofdgroepen, gevoelens, wil en verstand. Het gevoel wordt wederom onderverdeeld in gewaarwording en aandoening en deze worden verdeeld en onderverdeeld onder verschillende hoofden. Kâma of begeerte omvat de geheele groep van "gevoelens" en zou kunnen worden beschreven als onze hartstochtelijke

en ontroerbare aard. Alle dierlijke behoeften, zooals honger, dorst, geslachtsdrift, vallen onder dit hoofd; alle hartstochten, als liefde (in den lageren zin), haat, nijd, naijver. Het is de begeerte naar gevoelend bestaan, naar de ondervinding van stoffelijke geneugten — "de begeerlijkheid des vleesches, de begeerlijkheid der oogen, de grootschheid des levens".

Dit beginsel is het meest stoffelijke in onzen aard, het is dat beginsel hetwelk ons vast aan het aardsche leven bindt. "Het is niet de molekulair samengestelde stof, allerminst het menschelijk lichaam, Sthûla Sharîra, dat het grofste van onze "beginselen" is, maar inderdaad het *midden*beginsel, het werkelijk dierlijk middelpunt, terwijl ons lichaam slechts zijn schil is, de onverantwoordelijke faktor en het middel waardoor het beest in ons zijn leven lang werkt" (*Secret Doctrine*, Deel I, blz. 280, 281).

Vereenigd met het lager deel van Manas, het verstand, als Kâma-Manas, wordt het het gewone menschelijke hersenverstand, en dat aanzicht ervan zal zoo dadelijk worden behandeld. Op zich zelf beschouwd, blijft het het dier in ons, de "aap en tijger" van Tennyson, de kracht die er het meeste toe bijbrengt, ons aan de aarde gebonden te houden en in ons alle hoogere verlangens te smoren door de begoocheling onzer zinnen.

Kâma verbonden met Prâna is, zooals wij gezien hebben de "levensadem", het gevoelend levensbeginsel dat over elk deeltje van het lichaam verspreid is. Het is daarom de zetel van gewaarwording, dat, wat de waarnemingsorganen in staat stelt werkzaam te zijn. Wij hebben alreeds opgemerkt dat de stoffelijke zintuigen, de lichamelijke werktuigen die in onmiddellijke aanraking komen met de uiterlijke wereld, verbonden zijn met de organen van gewaarwording in het etherisch dubbel (zie boven, blz. 17) maar deze organen zouden niet in staat zijn werkzaam te zijn, als niet Prâna hen deed trillen van werkzaamheid en hunne trillingen zouden enkel trillingen blijven, beweging op het stoffelijk gebied van het fysieke lichaam, als niet Kâma, het gewaarwordingsbeginsel, deze trilling in gevoelens overzette. Gevoel is inderdaad bewustzijn op het kâmisch gebied, en wanneer iemand door een gewaarwording of hartstocht beheerscht wordt, spreken Theosofen van hem als op het kâmisch gebied; en zij bedoelen daarmee dat zijn bewustzijn op dat gebied werkzaam is. Een boom, bijvoorbeeld, kan lichtstralen weerkaatsen, dat is etherische trillingen, en deze trillingen wekken wanneer zij het uiterlijk oog bereiken trillingen op in de stoffelijke zenuw-cellen; deze zullen worden overgebracht als trillingen naar de stoffelijke en naar de astrale zinnen, maar het *gezicht* van

den boom bestaat niet, totdat de zetel van gewaarwording bereikt is, en Kâma ons in staat stelt *waar te nemen.*

Stof van het astraal gebied — waaronder begrepen is de zoogenaamde elementale kernstof — is de bouwstof waaruit het begeerte-lichaam is samengesteld, en het zijn de bijzondere eigenschappen van deze stof, die het in staat stellen tot omhulsel te dienen waarin het Zelf ondervinding van gewaarwordingen kan opdoen. (De samenstelling van de elementale kernstof zou ons te ver leiden voor een inleidend werkje). Het begeerte-lichaam of astraal lichaam, zooals het vaak genoemd wordt, heeft den vorm van niet meer dan een wolkachtige massa gedurende de eerste trappen van ontwikkeling, en is niet in staat, te dienen tot een onafhankelijk voertuig van het bewustzijn. Gedurende den slaap ontsnapt het aan het stoffelijk lichaam, maar blijft er dichtbij, en het verstand is erbinnen bijna even diep in slaap als het lichaam. Het is evenwel vatbaar, te worden aangedaan door krachten van het astraal gebied die verwant zijn aan zijn eigen samenstelling, en doet droomen ontstaan van een zinnelijk soort. In iemand van gemiddelde verstandelijke ontwikkeling is het begeerte-lichaam hooger ontwikkeld en blijkt, wanneer het van het stoffelijk lichaam gescheiden wordt, hierop te gelijken in omtrek en karakter; zelfs dan evenwel is het niet bewust van zijn

omgeving op het astraal gebied, maar omsluit het verstand als in een schil, waarbinnen het verstand werkdadig werkzaam zijn kan, terwijl het nog niet in staat is, het als een onafhankelijk voertuig van het bewustzijn te gebruiken. Slechts in den hoog ontwikkelden mensch is het begeertelichaam geheel en al bewerktuigd en met leven begiftigd, en is evenzeer het voertuig van het bewustzijn op het astraal gebied, als het stoffelijk lichaam dat op het stoffelijk gebied is.

Na den dood bewoont het hooger deel des menschen gedurende eenigen tijd het begeertelichaam; de duur van zijn verblijf hangt af van de betrekkelijke grofheid of fijnheid van de bestanddeelen ervan. Als de mensch eraan ontsnapt blijft het eenigen tijd voortbestaan als een "schil", en als de overleden persoon van een laag soort is en gedurende het aardleven de verstandelijkheid die hij bezat aan zijn hartstochtelijke natuur mededeelde, blijft hiervan iets achter in de schil. Deze bezit dan bewustzijn van een zeer lage soort, heeft de slimheid van een beest, is zonder geweten — over het algemeen een zeer onbenijdenswaardige wezenheid, dikwijls een "spook", genoemd. Zij zweeft heen en weder, aangetrokken tot alle plaatsen waar de dierlijke driften worden aangemoedigd en voldaan, en wordt getrokken in de stroomingen van hen wier dierlijke drif-

ten sterk en onbeteugeld zijn. Mediums van een laag soort trekken onvermijdelijk deze buitengewoon ongewenschte bezoekers aan, wier doovende levenskracht hernieuwd wordt in hun séance-kamers, en die astrale weerkaatsingen opvangen en de rol spelen van "ontlichaamde geesten" van lagen rang. Maar dit is niet alles: als er op zulk een séance een man of vrouw zou tegenwoordig zijn van overeenkomstig lage ontwikkeling, zou het spook tot dien persoon worden aangetrokken en het kan zich aan hem of haar vasthechten en zoodoende stroomingen doen ontstaan tusschen het begeerte-lichaam van den levenden persoon en het stervende begeerte-lichaam van den dooden persoon, waaruit gevolgen voortvloeien van de meest bedroevende soort.

Het langer of korter voortbestaan van het begeerte-lichaam als een schil of spook hangt af van de grootere of kleinere ontwikkeling van de dierlijke en hartstochtelijke natuur in de stervende persoonlijkheid. Als de dierlijke natuur gedurende het aardleven werd geduld en vergund uit te spatten, indien de verstandelijke en geestelijke gedeelten van den mensch versmoord of verwaarloosd werden, dan zal, daar de levensstroomingen sterk in de richting van den hartstocht waren gericht, het begeerte-lichaam langen tijd blijven voortbestaan nadat het lichaam van dien persoon dood is. Of ook

indien het aardleven plotseling afgesneden is door ongeluk of zelfmoord, zal de schakel tusschen Kâma en Prâna niet gemakkelijk verbroken worden, en het begeerte-lichaam zal sterk verlevendigd zijn. Als, aan den anderen kant, begeerte overwonnen is en gedurende het aardleven beteugeld, als zij gezuiverd en geoefend is tot dienst van 's menschen hoogere natuur, dan is er slechts weinig om het begeertelichaam kracht te geven, en het zal spoedig ontbinden en oplossen.

Er blijft één ander lot over, verschrikkelijk in zijn mogelijkheden, dat het vierde beginsel te beurt kan vallen, maar dit kan niet duidelijk begrepen worden voordat het vijfde beginsel is behandeld.

HET VIERTAL.
DE VIER LAGERE BEGINSELEN.
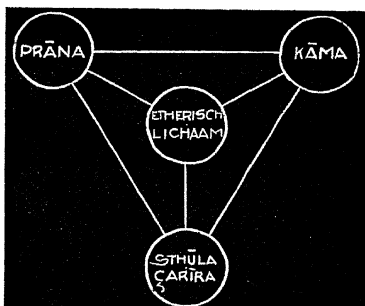
Diagram van het viertal; vergankelijk en sterfelijk: zie *Secret Doctrine*, Deel I, blz. 262.*)

*) Het etherisch dubbel wordt hier de Linga Sharira genoemd, een naam die nu niet meer gebruikt wordt wegens de verwarring die veroorzaakt werd door een bekenden Hindoeschen term te gebruiken in een geheel

Wij hebben alzoo den mensch bestudeerd wat zijn lageren aard aangaat, en hebben het punt in zijn ontwikkelingspad bereikt tot waaraan hij door het redelooze beest wordt vergezeld. Het viertal, op zich zelf beschouwd, vóór het wordt aangedaan door aanraking met de rede, is slechts een laag dier; het wacht op de komst van de rede om het tot mensch te maken. De Theosofie leert dat gedurende voorbijgegane eeuwen de mensch aldus langzaam werd opgebouwd, trap na trap, beginsel na beginsel, totdat hij als een viertal stond, waarover de Geest zweefde waarmede hij nog niet in aanraking was, en wachtte op de rede die hem alleen in staat kon stellen verderen vooruitgang te maken, en in bewuste vereeniging met den Geest te komen waardoor hij het werkelijk doel van zijn bestaan zou vervullen. Deze eeuwen-lange ontwikkeling in haar langzaam voortschrijden, wordt snel doorgemaakt in de persoonlijke ontwikkeling van elk menschelijk wezen, zoodat elk beginsel dat in den loop der eeuwen achtereenvolgens in den mensch op aarde ontwikkeld is, als een gedeelte van het samenstel van iederen mensch verschijnt op het standpunt van ontwikkeling dat op elken gegeven tijd bereikt is, terwijl de overige be-

---

nieuwe beteekenis. Voor haar vertrek drong H. P. B er bij hare leerlingen op aan, de terminologie te hervormen, die te onzorgvuldig was samengesteld, en wij trachten aan haren wensch te voldoen.

ginselen latent zijn en wachten op hun trapsgewijze openbaring. De ontwikkeling van het viertal, totdat dit het punt bereikte waarop verdere vooruitgang onmogelijk was zonder de rede, wordt in welluidende volzinnen verhaald in de voorhistorische verzen, waarop de *Secret Doctrine* van H. P. Blavatsky gegrond is (*adem* is de Geest waarvoor de menschelijke tabernakel gebouwd moet worden; het *grove lichaam* is het grove stoffelijke lichaam; de *levensgeest* is Prâna; de *lichaamsspiegel* is het etherisch dubbel; het *voertuig van begeerten* is Kâma):

"De Adem behoefde eenen vorm; de Vaders gaven dien. De Adem behoefde een grof lichaam; de Aarde kneedde dien. De Adem behoefde den levensgeest; de Zonne-Lhas ademden dien in zijnen vorm. De Adem behoefde eenen spiegel van zijn lichaam. 'Wij hebben hem onzen eigenen gegeven', zeiden de Dhyânis. De Adem behoefde een Voertuig van Begeerten; 'Hij heeft het', sprak de Water-Droger. Maar Adem behoeft Rede om het Heelal te omvatten; Wij kunnen die niet geven', zeiden de Vaders. 'Ik heb haar nooit bezeten', sprak de Aard-Geest. 'De vorm zou verteerd worden als ik hem de mijne gaf', sprak het Groote Vuur . . . De mensch bleef een ledig zinneloos Bhûta" (spook).

En zoo is de persoonlijke mensch zonder rede. Het viertal alleen is niet de mensch, de

Denker, en het is als Denker dat de mensch werkelijk mensch is. Toch, laat de onderzoeker bij dat punt stilstaan en nadenken over het menschelijk samenstel zoover als hij gegaan is. Want dit viertal is het sterfelijk deel van den mensch en wordt door de Theosofie onderscheiden als de *persoonlijkheid*.

Het is noodig dat men dit zeer duidelijk en beslist beseft, als men het samenstel van den mensch zal begrijpen, en als de onderzoeker meer vergevorderde verhandelingen met begrip lezen zal. Het is waar, om de persoonlijkheid *menschelijk* te maken moet zij nog onder de stralen der rede komen en er door verlicht worden evenals de wereld door de stralen van de zon. Maar zelfs zonder deze stralen is zij een duidelijk bepaald wezen met zijn grof lichaam, zijn etherisch dubbel, zijn leven en zijn begeertelichaam of dierlijke ziel. Het heeft hartstochten, maar geen rede; het heeft gewaarwordingen, maar geen verstand; het heeft begeerten, maar geen redelijken wil; het wacht de komst van zijnen heerscher, de rede, de aanraking die het in een mensch zal veranderen.

VIJFDE BEGINSEL.

MANAS, DE DENKER, OF DE REDE.

Wij hebben het meest samengestelde deel van onze studie bereikt, en eenig nadenken en oplettendheid is noodig voor den lezer om zelfs maar een elementair denkbeeld te verkrijgen van de verhouding tusschen het vijfde beginsel en de andere beginselen in den mensch.

Het woord Manas komt van het Sanskrit *man*, den wortel van het werkwoord denken; het is de Denker in ons, waarvan in het Westen vaag als het verstand of de rede gesproken wordt. Ik zou den lezer willen vragen Manas liever als den Denker dan als de rede te beschouwen, omdat het woord Denker aanduidt iemand die denkt, d. w. z. een individu, een wezenheid. En dit is juist het Theosofische denkbeeld van Manas, want Manas is het onsterfelijk ikwezen; het werkelijk "ik", dat zich telkens en telkens weer hult in vergankelijke persoonlijkheden, en zelf eeuwig bestaat.

Hij wordt in de *Stem van de Stilte* beschreven in een aansporing, gericht tot den kandidaat

voor inwijding: "Heb volharding als een die eeuwig blijft bestaan. Uw schaduwen (persoonlijkheden) leven en verdwijnen; dat wat in u eeuwig leven zal, dat wat in u *weet*, want het is kennis, is niet van vliedend leven; het is de mensch die was, die is en die zal zijn, voor wien het uur nooit slaat." H. P. Blavatsky heeft hem zeer duidelijk beschreven in de *Sleutel tot de Theosofie*: "Tracht u een 'Geest', voor te stellen, een hemelsch wezen, hetzij wij hem bij den eenen of den anderen naam noemen, goddelijk van inwezen, en toch niet zuiver genoeg om een met het AL te zijn, en die ten einde hiertoe te geraken, zoo zijn aard moet zuiveren dat hij eindelijk dat doel bereikt. Hij kan dat slechts doen door *individueel* en *persoonlijk*, d. w. z. geestelijk en stoffelijk, elke ondervinding en elk gevoel door te maken dat bestaat in het veelvuldige of gedifferentieerde heelal. Hij moet daarom na een zoodanige ondervinding te hebben opgedaan in de lagere rijken der natuur, en na hooger en steeds hooger te zijn gestegen met elken sport van den ladder van het zijn, elke ondervinding doormaken op de menschelijke gebieden. In zijn innigst inwezen is hij Gedachte en wordt daarom in zijn veelvoudigheid Mânasaputra, de zonen van de (universeele) Rede genoemd. Deze *geïndividualiseerde* "Gedachte" is wat wij Theosofen het *werkelijk* menschelijk Ego noemen, de denkende wezen-

heid gevangen in een omhulsel van vleesch en beenen. Deze is zekerlijk een geestelijke wezenheid, geen *stof* *), en zulke wezenheden zijn de inkarneerende Ego's die den bundel dierlijke stof verlichten die de menschheid genoemd wordt, en wier namen *Manasa*, of Verstanden, zijn. (*Sleutel tot de Theosofie*, blz. 183, 184, Engelsche uitgaaf).

Dit denkbeeld kan wellicht nog duidelijker worden gemaakt door een vluggen blik terug over de ontwikkeling van den mensch in het verleden. Toen het viertal langzaam was opgebouwd, was het een goed huis zonder bewoner en stond leeg, in afwachting van de komst van dengeen die er in wonen zou. De naam *Mânasaputra* (de zonen der rede) duidt vele trappen van verstandswezens aan die reiken van de machtige "Zonen der vlam", wier menschelijke evolutie ver achter hen ligt, tot aan die wezens die ikheid verkregen in den tijdkring welke aan den onzen voorafging, en gereed waren op deze aarde te inkarneeren, om hun menschelijken ontwikkelingstrap te voltooien. Enkele bovenmenschelijke verstandswezens inkarneerden als leiders en leeraars van onze menschheid in haar kindsheid en werden stichters en goddelijke heerschers van de oude beschavingen. Groote aantallen der wezens waarvan hierboven gespro-

*) Dat wil zeggen geen stof zooals wij die kennen op het gebied van het objektief heelal.

ken is, die reeds enkele verstandelijke vermogens hadden ontwikkeld, namen hun intrek in het menschelijk viertal, in de verstandelooze menschen. Dit zijn de reïnkarneerende Mânasaputra, die de bewoners werden van de menschelijke vormen zooals die toen op de aarde ontwikkeld waren, en deze zelfde Mânasaputra die eeuw na eeuw reïnkarneeren, zijn de reïnkarneerende Ego's, de Manas in ons, het blijvende ikwezen, het vijfde beginsel in den mensch. Het overige gedeelte van het menschdom ontving door daarop volgende eeuwen heen van de meer verheven Mânasaputra zijn eerste verstandsvonk, een straal welke de latente verstandskiem in hem tot groei dreef, zoodat de menschelijke ziel daar haar geboorte in tijd had. Het zijn deze verschillen van leeftijd, zooals wij het zouden kunnen noemen, in het begin van het individueele leven, van de afscheiding van den eeuwigen Goddelijken Geest tot een menschelijke ziel, die de geweldige verschillen in verstandelijke vermogens verklaren, welke in onze tegenwoordige menschheid worden aangetroffen.

De veelvuldigheid van het aantal namen dat aan dit vijfde beginsel gegeven is, heeft er waarschijnlijk toe geleid de verwarring te vermeerderen welke dit in het denkvermogen van velen die beginnen de Theosofie te bestudeeren, omringt. *Mânasaputra* is wat wij den historischen naam zouden kunnen noemen, de naam

welke het binnentreden in de menschheid aanduidt van een klasse reeds geïndividualiseerde zielen, op een zeker punt van ontwikkeling; *Manas* is de gewone naam, welke den verstandelijken aard van het beginsel aangeeft; het *Individu*, of het "*Ik*" of Ego, brengt het feit in herinnering dat dit beginsel onvergankelijk is, niet sterft, het individualiseerende beginsel is, dat zich in gedachte afscheidt van alles wat het niet zelf is, het *Subjekt* in de Westersche terminologie als tegenovergesteld aan het *Objekt*; het *Hooger Ego* stelt het tegenover het *Persoonlijk Ego*, waarvan zoo dadelijk iets zal worden gezegd; het Reïnkarneerend Ego legt den nadruk op het feit dat dit het beginsel is, dat voortdurend reïnkarneert en zoodoende in zijn eigen ondervinding alle levens vereenigt die het op aarde heeft doorgemaakt. Er zijn verschillende andere namen maar men zal die niet in boeken voor beginners tegenkomen. De bovengenoemde zijn degene welke het meest ontmoet worden en er is hieromtrent geen werkelijke moeilijkheid; maar wanneer zij door elkander worden gebruikt, zonder uitlegging, is de ongelukkige onderzoeker geneigd zich in vertwijfeling de haren uit te trekken, terwijl hij zich afvraagt hoeveel beginsels hij wel te pakken heeft, en welk verband zij met elkander hebben.

Wij moeten nu Manas beschouwen gedurende een enkele inkarnatie die tot voorbeeld zal

dienen van alle, en wij zullen beginnen wanneer het Ego — door oorzaken die in vroegere aardlevens in werking gesteld zijn — tot de familie is getrokken, in welker midden het menschelijk wezen geboren zal worden dat als zijn volgende tabernakel dienen zal. (Ik behandel hier de reïnkarnatie niet, daar die groote en essentiëele leerstelling der Theosofie afzonderlijk moet worden uiteengezet). De Denker dan, wacht op het bouwen van het "levenshuis" dat hij betrekken moet: en nu ontstaat een moeilijkheid. Daar hij zelf een geestelijk wezen is, dat leeft op het verstandelijke of derde gebied, van beneden af geteld, een gebied veel hooger dan dat van het stoffelijk heelal, kan hij op de molekulen van de grove stof, waarvan zijn huis gebouwd is, geen invloed uitoefenen door de onmiddellijke werking daarop van zijn eigen zeer fijne deeltjes. Daarom werpt hij een gedeelte van zijn eigen wezenstof uit, dat zich in astrale stof kleedt, en dan met behulp van etherische stof het gansche zenuwstelsel van het nog ongeboren kind doordringt teneinde, naarmate het stoffelijk werktuig rijpt, het denkend beginsel in den mensch te vormen. Deze uitwerping van Manas, waarvan gesproken wordt als van zijn weerkaatsing, zijn schaduw, zijn straal, en met menigen anderen beschrijvenden en allegorischen naam, is de lagere Manas, in tegenstelling met en in onderscheiding van den hoogeren Manas — want Manas is gedu-

rende elk tijdperk van inkarnatie tweevoudig. Hierover zegt H. P. Blavatsky: "Eens ingekerkerd of geïnkarneerd, wordt hun (de Manasa) wezenheid tweevoudig; dat wil zeggen de *stralen* van het eeuwige, goddelijke Verstand, beschouwd als ikwezens, nemen een tweevoudige eigenschap aan die *(a)* hun inwezenlijk, eigen, kenmerkend, hemelstrevend verstand is (hoogere Manas), en *(b)* de menschelijke eigenschap van denken, of de dierlijke gedachte die redelijk is geworden dank zij de grootere voortreffelijkheid van het menschelijk brein, den tot Kâma neigenden of lageren Manas". *(Sleutel tot de Theosofie,* Engelsche uitgave, bladzijde 184.)

Wij moeten nu onze opmerkzaamheid richten op dezen lageren Manas alleen, en het aandeel zien dat hij neemt in het menschelijk samenstel.

Hij is opgenomen in het Viertal, en wij kunnen hem beschouwen als met de eene hand Kâma vattende, terwijl hij met de andere zijnen vader blijft vasthouden, den hoogeren Manas. Of hij geheel en al door Kâma zal worden neergetrokken en van het Drietal weggerukt, waartoe hij krachtens zijn aard behoort, ofwel zegevierend de gezuiverde ondervindingen van zijn aard-leven naar zijn bron terug zal brengen — dat is het levensvraagstuk dat in elke opvolgende inkarnatie gesteld en opgelost wordt. Gedurende het aard-leven zijn Kâma en de lagere Manas tezamen verbonden en men

noemt ze dan dikwijls gemakshalve Kâma-Manas. Kâma verstrekt, zooals wij gezien hebben, de dierlijke en hartstochtelijke beginselen; de lagere Manas voorziet deze van de rede en voegt er de verstandelijke vermogens bij; en zoo hebben wij het hersen-verstand, het hersenbegrip, d. w. z.: Kâma-Manas die werkzaam is in de hersenen en het zenuwstelsel, en het stoffelijk werktuig als zijn orgaan op het stoffelijk gebied gebruikt. In den mensch zijn deze twee beginselen gedurende het leven door elkaar gevlochten en zelden afzonderlijk werkzaam, maar de onderzoeker moet begrijpen dat "Kâma-Manas" niet een nieuw beginsel is, maar de samenvlechting van het vierde met het laagste gedeelte van het vijfde.

Evenals bij een vlam wij een pit zouden kunnen aansteken, en de kleur van de vlam der brandende pit zou afhangen van den aard van de pit en de vloeistof waarin deze gedompeld was, zoo ook doet de vlam van Manas in elk menschelijk wezen de hersen- en kâmische pit ontvlammen, en de kleur van het licht van die pit zal afhangen van den kâmischen aard en de ontwikkeling van het brein-werktuig. Indien de kâmische aard sterk en onbeheerscht is, zal deze het zuivere manasische licht bevlekken door het een doodschen tint te geven en het te verduisteren door walgelijken rook. Indien het brein-werktuig onvolmaakt en onontwikkeld is,

zal dit het licht verduisteren en het verhinderen naar buiten in de wereld te schijnen. Zooals duidelijk verklaard is door H. P. Blavatsky in haar artikel over "Genie": "Wat wij in iemand de 'openbaringen van het genie' noemen zijn slechts de meer of minder geslaagde pogingen van dat Ego om zich uit te drukken op het uiterlijk gebied van zijn stoffelijken vorm — den mensch van stof — in het feitelijke dagelijksche leven van laatstgenoemde. De Ego's van een Newton, een Aeschylus of een Shakespeare zijn van eenzelfde inwezen en wezenstof als de Ego's van een lummel, een weetniet, een dwaas of zelfs een idioot; en de uitdrukking van hunne bezielende *genii* hangt af van de fysiologische en stoffelijke samenstelling van den stoffelijken mensch. Geen Ego verschilt van een ander Ego in zijn oorspronkelijk inwezen en aard. Dat wat van den eenen sterveling een groot man en van den anderen een grof onnoozel mensch maakt, is, zooals is gezegd, de hoedanigheid en samenstelling van de stoffelijke schil of het bekleedsel, en de geschiktheid of ongeschiktheid van hersenen en lichaam om het licht van den werkelijken *innerlijken* mensch over te brengen en uit te drukken; en deze geschiktheid of ongeschiktheid is op hare beurt het gevolg van Karma. Of, om een andere vergelijking te gebruiken, de stoffelijke mensch is het muziekinstrument en het Ego de spelende

kunstenaar. De mogelijkheid van een volmaakte geluidsmelodie berust bij het eerste — het instrument — en geen vaardigheid van laatstgenoemde kan een feillooze harmonie uit een gebroken of slecht vervaardigd instrument verwekken. Deze harmonie hangt af van de getrouwheid van overbrenging naar het stoffelijk gebied, door woord en daad, van de ongesproken goddelijke gedachte in de diepste diepten van 's menschen subjektieven of innerlijken aard. De stoffelijke mensch kan — om met onze vergelijking door te gaan — een onschatbare Stradivarius zijn of een goedkoope en gebarsten viool, of een middelmatigheid tusschen die twee, in de handen van den Paganini die hem bezielt". (*Lucifer*, November 1889, blz. 228.)

Wanneer wij deze beperkingen en eigenaardigheden,*) die door het werktuig waardoor het denkend beginsel zich uiten moet den openbaringen worden opgelegd, in gedachten houden, zullen wij weinig moeite hebben de werking van den lageren Manas in den mensch te volgen; verstandelijke bekwaamheid, scherpte van denkvermogen, scherpzinnigheid, vlugheid — dit alles is zijne openbaring; deze kunnen zoo ver uitmunten als dat wat dikwijls genie genoemd wordt, waarvan H. P. Blavatsky spreekt als "kunst-

*) Beperkingen en eigenaardigheden die, men herinnere het zich, het gevolg zijn van de daden van het Ego in vorige aard-levens.

matig genie, het gevolg van beschaving en van zuiver verstandelijke scherpte". Zijn aard wordt dikwerf aangetoond door de aanwezigheid van kâmische bestanddeelen erin, van hartstocht, ijdelheid en aanmatiging.

De hoogere Manas kan zich slechts zelden openbaren op den tegenwoordigen trap van menschelijke ontwikkeling. Slechts nu en dan verlicht een flikkering van die meer verheven gebieden de schemering waarin wij leven, en alleen zulke flikkeringen zijn wat de Theosoof het ware genie noemt: "Aanschouw in elke openbaring van genie, *indien verbonden met deugd,* de onloochenbare tegenwoordigheid van den hemelschen banneling, het goddelijk Ego, wiens gevangenbewaarder gij zijt, o mensch van stof". Want de Theosofie leert "dat de aanwezigheid in den mensch van verschillende scheppende krachten — tezamen genie genoemd — niet te wijten is aan blind toeval, niet aan ingeboren hoedanigheden door overerfelijke neigingen — ofschoon dat, wat bekend is als atavisme, dikwerf deze vermogens kan versterken — maar aan een opeenstapeling van individueele voorafgegane ervaringen van het Ego in zijn voorafgaande leven en levens. Want, alwetend van inwezen en aard, vereischt het nog ondervinding, door zijn *persoonlijkheden,* van de dingen der aarde, aardsch op het stoffelijk gebied, teneinde de vrucht van die afgetrokken

ondervinding op hen toe te passen. En, voegt onze wijsbegeerte er bij, de ontwikkeling van zekere geschiktheden door een lange reeks van verleden inkarnaties moet eindelijk gekroond worden, in het een of andere leven, door een ontluiken tot *genie* in de een of andere richting". (*Lucifer*, November 1889, blz. 229—230.) Voor de openbaring van het ware genie is reinheid van leven een essentieele voorwaarde.

Kâma-Manas is het persoonlijk zelf van den mensch; wij hebben reeds gezien dat het Viertal als een geheel de persoonlijkheid is, "de schaduw", en de lagere Manas geeft er de ikheid aan, die de persoonlijkheid zichzelf als "ik" doet erkennen. Zij wordt verstandelijk, zij erkent zich als afgescheiden van alle andere zelven; verblind door de afgescheidenheid die zij *gevoelt*, beseft zij niet een eenheid, die boven alles is wat zij vermag gewaar te worden. En de lagere Manas, aangetrokken door de levendigheid van de stoffelijke levens-indrukken, gezwiept door den stroom van kâmische ontroeringen, hartstochten en begeerten, aangetrokken tot alle stoffelijke dingen, verblind en verdoofd door de storm-stemmen waartusschen hij geworpen is — de lagere Manas is geneigd de zuivere en verhevene heerlijkheid van zijn geboorteplaats te vergeten, en zich in den maalstroom te werpen die onstuimige bekoring geeft in plaats van vrede. En laat men het in herinne-

ring houden, het is juist deze lagere Manas die den hoogsten graad van genot geeft aan de zinnen en aan den dierlijken aard; want wat is hartstocht die niet kan vooruitzien, noch kan herinneren, waar is verrukking zonder de teedere kracht der verbeelding, de zachte kleuren van fantasie en van droom?

Maar er kunnen ketenen zijn, nog sterker en knellender, die den lageren Manas vast aan de aarde binden. Zij worden gesmeed door eerzucht, door begeerte naar roem, hetzij naar dien van de macht van den staatsman, of van de opperste verstandelijke volmaking. Zoolang eenig werk gewrocht wordt terwille van liefde of lof, of zelfs van de erkenning dat het werk "mijn" werk is en niet van een ander, zoolang in de verborgenste kamers des harten het teerste hunkeren achterblijft, erkend te worden als afgescheiden van allen; zoo lang is, hoe grootsch ook de eerzucht, hoe verreikend de liefdadigheid zijn moge, hoe verheven ook de daden, zoo lang is Manas door Kâma bevlekt en niet rein als zijn oorsprong.

MANAS IN WERKING.

Wij hebben reeds gezien dat het vijfde beginsel tweevoudig in aanzicht is gedurende elken tijdsduur van aard-leven, en dat de lagere Manas, vereenigd met Kâma, gewoonlijk Kâma-Manas genoemd, werkt in de hersenen en het zenuwstelsel van den mensch. Wij moeten onze onderzoekingen een weinig verder uitstrekken ten einde duidelijk onderscheid te maken tusschen de werking van den hoogeren en den lageren Manas, zoodat de werking van 's menschen verstand minder duister moge worden voor ons dan zij tegenwoordig voor velen is.

Nu zijn de cellen van de hersenen en het zenuwstelsel (evenals alle andere cellen) samengesteld uit zeer kleine stofdeeltjes die molekulen (letterlijk: hoopjes) genoemd worden. Deze molekulen raken elkander niet aan, maar worden tezamen gehouden door die openbaring van het Eeuwige Leven die wij aantrekking noemen. Daar zij niet met elkander in aanraking zijn, zijn zij in staat heen en weer te trillen wanneer zij in beweging worden gebracht, en inderdaad

zijn zij in een toestand van voortdurende trilling. H. P. Blavatsky zet uiteen (*Lucifer*, October 1890, blz. 92, 93) dat molekulaire beweging de laagste en meest stoffelijke vorm van het Eene Eeuwige Leven is, dat zelf beweging is als de "Groote Adem", en de bron van alle beweging op elk gebied van het heelal. In het Sanskrit zijn de wortels van de namen voor geest, adem, wezen en beweging innerlijk hetzelfde, en Ràma Prasâd zegt dat "al deze wortels tot oorsprong hebben het geluid dat wordt voortgebracht door den adem van dieren" — het geluid van uitademing en inademing.

Nu werkt het lagere verstand of Kâma-Manas op de molekulen van het zenuwstelsel door beweging en brengt hen in trilling, en doet zoodoende verstandelijk bewustzijn ontstaan op het stoffelijk gebied. Manas zelf zou op deze molekulen geen invloed kunnen uitoefenen, maar zijn straal, de lagere Manas, die zich in astrale stof gehuld heeft en zich vereenigd heeft met de kâmische bestanddeelen, is in staat de stoffelijke molekulen in beweging te brengen en zoo het "hersen-bewustzijn" te doen ontstaan, waaronder begrepen is het hersen-geheugen en alle andere werkzaamheden van het menschelijk verstand, zooals wij dat in zijne gewone werking kennen. Deze openbaringen "evenals alle andere verschijnselen op het stoffelijk gebied . . . *moeten* in hun laatste ontleding ver-

want zijn aan de wereld van trilling" zegt H. P. Blavatsky. Maar zij vervolgt: "in hun oorsprong behooren zij tot een andere en hoogere wereld van harmonie". Hun oorsprong is in het manasische kernwezen, in den straal; maar op het stoffelijk gebied worden zij, terwijl zij werking uitoefenen op de hersen-molekulen, overgezet in trillingen.

Deze werking van Kâma-Manas wordt door Theosofen *psychisch* genoemd. Alle verstandelijke en hartstochtelijke werkingen zijn te wijten aan deze psychische kracht, en haar openbaringen zijn noodzakelijkerwijze afhankelijk van het stoffelijk werktuig waardoor zij werkt. Dit is reeds in den breede uiteen gezet (zie boven, blz. 41—43) en de redelijke grondslag van deze verklaring zal nu wel klaarblijkelijk zijn. Indien de molekulaire samenstelling van de hersenen fijn is en indien de werkzaamheid van de bijzondere kâmische organen (lever, milt, enz.) gezond en zuiver is — zoodat zij de molekulaire samenstelling van de zenuwen welke hen in verbinding brengen met de hersenen niet benadeelen — dan verwekt de psychische adem, wanneer hij door het instrument zweeft, in deze ware Aeolusharp harmonieuse en uitgelezen melodieën; terwijl daarentegen, indien de molekulaire samenstelling grof of armzalig is, indien zij wanordelijk is door alkoholdampen, indien het bloed vergiftigd

is door ruw leven of geslachtelijke buitensporigheden, de snaren van de Aeolusharp te los worden of te strak, bezwaard met vuil of versleten door ruw gebruik; en wanneer de psychische adem daarover zweeft, blijven zij stom of geven rauwe ontstemde noten, niet omdat de adem *afwezig* is maar omdat de snaren in een slechten toestand zijn.

Men zal nu, geloof ik, duidelijk begrijpen dat wat wij verstand of begrip noemen, in de woorden van H. P. Blavatsky "een bleeke en te dikwerf verminkte weerkaatsing" van Manas zelf is, ons vijfde beginsel; Kâma-Manas is "het redelijk, maar aardsch of stoffelijk verstand van den mensch, gehuld in en gebonden door stof, daarom onderworpen aan den invloed daarvan"; het is het "lager zelf, of dat wat, zich openbarend door ons *organisch* samenstel en handelend op dit gebied van begoocheling, meent zelf het *Ego Sum* te zijn, en zoodoende vervalt in wat de Buddhistische wijsbegeerte als de "ketterij van afgescheidenheid" brandmerkt. Het is de menschelijke persoonlijkheid waaruit de "psychische, d. w. z. 'aardsche wijsheid' op zijn best, voortkomt, daar alle chaotische prikkels van de menschelijke of liever dierlijke harstochten van het levende lijf er invloed op uitoefenen". (*Lucifer*, October 1890, blz. 179.)

Een duidelijk begrip van het feit dat Kâma-Manas tot de menschelijke persoonlijkheid be-

hoort, dat hij werkzaam is in en door de stoffelijke hersenen, dat hij werkt op de molekulen van de hersenen door ze in trilling te brengen, zal de bevatting van de leer der Wedergeboorte door den onderzoeker zeer vergemakkelijken. Dat groote onderwerp zal worden behandeld in een ander deeltje van deze reeks en ik ben niet voornemens er hier over uit te weiden, meer dan om den onderzoeker eraan te herinneren, zorgvuldig kennis te nemen van het feit dat de lagere Manas een straal is van den onsterfelijken Denker, en *een persoonlijkheid verlicht*, en dat alle werking welke te weeg wordt gebracht in het hersenbewustzijn, werking is welke is verbonden aan de bijzondere hersenen, aan de bijzondere persoonlijkheid waarin zij plaats vindt. De hersenmolekulen die in trilling worden gebracht zijn stoffelijke organen in den vleeschelijken mensch; zij bestonden als hersenmolekulen niet voor zijn ontvangenis, noch blijven zij als hersenmolekulen voortbestaan na zijn ontbinding. Hun werkzaamheid en verrichting is begrensd door de grenzen van zijn persoonlijk leven, het leven van het lichaam, het leven van de voorbijgaande persoonlijkheid.

Nu hangt het vermogen waarvan wij spreken als van herinnering op het stoffelijk gebied, af van de beantwoording van deze zelfde hersenmolekulen aan de aandrift van den lageren Manas en er is geen schakel tusschen de her-

senen van opeenvolgende persoonlijkheden, behalve door den hoogeren Manas die zijn straal uitzendt om ze achtereenvolgens te bezielen en te verlichten. Hieruit volgt dus onvermijdelijk dat, tenzij het bewustzijn van den mensch van de stoffelijke en kâma-manasische gebieden naar het gebied van den hoogeren Manas kan stijgen, geen herinnering van de eene persoonlijkheid naar een andere over kan reiken. De herinnering van de persoonlijkheid behoort tot het vergankelijke gedeelte van 's menschen samengestelden aard en zij alleen kunnen de herinnering van hunne vroegere levens wederom blootleggen, die hun bewustzijn tot het gebied van den onsterfelijken Denker kunnen verheffen, en om het zoo uit te drukken in bewustzijn op en neer kunnen reizen langs den straal, die de brug is tusschen den persoonlijken mensch die vergaat en den onsterfelijken die blijft bestaan. Indien wij, terwijl wij in den vleeschelijken mensch zijn ingekerkerd, ons bewustzijn kunnen verheffen langs den straal die ons lager met ons waar Zelf verbindt, en zoo den hoogeren Manas bereiken, vinden wij daar in de herinnering van die eeuwige Ikheid alle gedenkschriften van onze vroegere levens op aarde bewaard, en wij kunnen die gedenkschriften terugbrengen naar ons hersen-bewustzijn door middel van dien zelfden straal, waarlangs wij op kunnen klimmen tot onzen "Vader". Maar

dit is iets dat bij een hoogen trap van menschelijke ontwikkeling behoort, en totdat deze bereikt is, zijn de achtereenvolgende persoonlijkheden die door de manasische stralen worden bezield van elkander gescheiden, en geen herinnering overbrugt de kloof daartusschen. Het feit is duidelijk genoeg voor ieder die de zaak overdenkt, maar daar het verschil tusschen de persoonlijkheid en de onsterfelijke individualiteit in het Westen ietwat onbekend is, kan het goed zijn een mogelijk struikelblok van het pad van den onderzoeker te verwijderen.

Nu kan de lagere Manas een van drie dingen doen: Hij kan stijgen naar zijne bron en door onophoudelijke en vurige krachtsinspanning één worden met zijnen "Vader in den hemel", den hoogeren Manas — Manas onbesmet door aardsche bestanddeelen, onbezoedeld en rein. Of hij kan gedeeltelijk omhoog streven en gedeeltelijk omlaag neigen, zooals inderdaad meestal het geval is met den gemiddelden mensch. Of, het treurigst lot van alle, hij kan zoo worden bezoedeld door de kâmische bestanddeelen dat hij één met deze wordt en ten slotte van zijnen oorsprong wordt weggerukt en vergaat.

Alvorens deze drie gevallen te beschouwen, moeten enkele woorden gezegd worden aangaande de werking van den lageren Manas.

Naarmate de lagere Manas zich van Kâma los maakt, wordt hij de beheerscher van het lagere gedeelte van den mensch en openbaart

hij meer en meer van zijn waren en innerlijken aard. In Kâma is begeerte, bewogen door lichamelijke behoeften, en de wil, welke de uitgaande kracht is van het Zelf in Manas, wordt dikwijls tot slaaf gemaakt van de woelende, stoffelijke aandriften. Maar de lagere Manas "wordt, wanneer hij zich een tijdlang aan Kâma onttrekt, de gids van de hoogste verstandelijke vermogens en is het orgaan van den vrijen wil in den stoffelijken mensch". (*Lucifer*, October 1890, blz. 94). Maar de voorwaarde van deze vrijheid is dat Kâma ten onder gebracht wordt, ter nedergeworpen ligt aan de voeten van den overwinnaar; indien de maagd Wil bevrijd zal worden, moet de manasische St. George den kàmischen draak die haar gevangen houdt verslaan; want zoolang Kâma onoverwonnen is, zal Begeerte meester van den Wil zijn.

En verder, naarmate de lagere Manas zich van Kâma losmaakt, wordt hij meer en meer instaat aan de menschelijke persoonlijkheid, waarmede hij verbonden is, de aandriften over te brengen welke hem van zijnen oorsprong bereiken. Het is dan, zooals wij gezien hebben, dat het Genie opvlamt, het licht van de hoogere Ikheid dat door den lageren Manas naar de hersenen stroomt en zich aan de wereld openbaart. Zoo kan ook, zooals H. P. Blavatsky uiteenzet, zulk een werking iemand boven de gemiddelde hoogte van menschelijke macht

verheffen. "Het hoogere Ego", zegt zij, "kan niet onmiddellijk op het lichaam werking uitoefenen, daar zijn bewustzijn tot een geheel ander gedachte-gebied en gebieden behoort; het lager zelf kan het wèl; en zijn werking en gedrag hangen af van zijn vrijen wil en zijn keuze, of het meer wil ontwikkelen in de richting van zijnen oorsprong ("den Vader in den hemel") of van het "dier" dat het bezielt, den vleeschelijken mensch. Het hoogere Ego, als een gedeelte van het inwezen van de Algemeene Gedachte, is onvoorwaardelijk alwetend op zijn eigen gebied, en zulks slechts in vermogen op ons aardsch gebied, daar het moet werken door zijn *alter ego*, het persoonlijk zelf. Nu .... is het eerstgenoemde het voertuig van alle kennis van het verleden, het tegenwoordige en de toekomst en .... het is uit deze bron dat zijn "dubbel" zoo nu en dan een blik slaat op datgeen wat verder is dan de zinnen van den mensch, en het geziene overbrengt naar zekere hersencellen (aan de wetenschap in hun werking onbekend) en zoodoende van den mensch een *ziener*, een waarzegger, een profeet maakt." *Lucifer*, November 1890, blz. 179.) Dit is het ware zienerschap en hierover moeten zoo dadelijk enkele woorden worden gezegd. Het is natuurlijk uiterst zeldzaam en even kostbaar als het zeldzaam is. Een "flauwe en verwrongen weerspiegeling" ervan wordt aangetroffen in wat men mediumschap

noemt, en hiervan is het dat H. P. Blavatsky zegt: "Wat nu is een medium? Het woord medium, wanneer het niet wordt toegepast op dingen en voorwerpen, wordt verondersteld iemand aan te duiden door wien de werking van een ander persoon of van een ander wezen, hetzij geopenbaard, hetzij overgebracht wordt. Spiritisten, die gelooven aan verbinding met ontlichaamde geesten, en ook dat dezen zich kunnen openbaren door, of indrukken overbrengen op gevoelige menschen om boodschappen van hen over te brengen, beschouwen het mediumschap als een zegen en een groot voorrecht. Wij Theosofen daarentegen, die niet gelooven in 'verbinding met geesten' zooals de spiritisten doen, beschouwen de gave als een van de gevaarlijkste der abnormale zenuwziekten. Een medium is eenvoudig iemand in wiens persoonlijk Ego of aardsch verstand, het percentage astraallicht dermate overheerscht, dat het zijn gansche stoffelijke samenstel daarmede doortrekt. Elk orgaan en elke cel is daardoor om zoo te zeggen gestemd naar en onderworpen aan een geweldige en abnormale spanning". (*Lucifer*, November 1890, blz. 183.)

Om nu terug te keeren tot de drie gevallen van toekomstig lot, waarvan hierboven gesproken is en waarvan elk aan den lageren Manas ten deel kan vallen.

Hij kan stijgen naar zijnen oorsprong en één

worden met zijnen Vader in den hemel. Deze zegepraal kan slechts worden verkregen door vele opeenvolgende inkarnaties die alle bewust op dit eindpunt gericht zijn. Naarmate leven op leven volgt, wordt de stoffelijke vorm fijner en fijner gestemd in overeenkomst met trillingen die aan de manasische aandriften beantwoorden, zoodat de manasische straal langzamerhand minder en minder van de ruwere astrale stof tot voertuig behoeft. "Het is een deel van de zending van den manasischen straal, langzamerhand bevrijd te worden van het blinde, bedriegelijke bestanddeel dat, ofschoon het een daadwerkelijke, geestelijke wezenheid van hem maakt op dit gebied, hem toch in een zoo nauwe aanraking met de stof brengt, dat het geheel en al zijn goddelijken aard omnevelt en zijn intuïties tegenhoudt." *(Lucifer,* November 1890, blz. 182.) Leven na leven bevrijdt hij zich van dit "blind, bedriegelijk bestanddeel", totdat ten laatste de straal, meester van Kâma, en met een lichaam dat weerklank geeft op het verstand, één wordt met zijn schitterenden oorsprong, de lagere aard geheel in overeenstemming gebracht is met den hoogeren, en de Adept volmaakt daar staat, de "Vader en de Zoon" één zijn geworden op alle gebieden, zooals zij immer "één in den hemel" geweest zijn. Voor hem is het wiel van inkarnatiën voorbij, de kringloop van noodzakelijkheid doorloopen. Van nu

af kan hij naar willekeur inkarneeren om eenigen bijzonderen dienst aan het menschdom te bewijzen, of hij kan blijven op de gebieden rondom de aarde, zonder het stoffelijk lichaam, terwijl hij de verdere ontwikkeling van den aardbol en het ras helpt.

Hij kan gedeeltelijk omhoog streven en gedeeltelijk neerwaarts neigen. Dit is de gewone ondervinding van den gemiddelden mensch. Het gansche leven is een slagveld, en het gevecht woedt in het lagere manasische gebied waar Manas worstelt met Kâma om de heerschappij over den mensch. Soms overwint het streven naar het hooge, de ketenen der zinnen worden verbroken en de lagere Manas, met den glans van de plaats zijner geboorte om zich, stijgt opwaarts op sterke vleugelen en versmaadt het slijk der aarde. Maar helaas, te spoedig matten zich de wieken af, zij zinken neer, zij fladderen, zij houden op de lucht te klieven; en neder valt de koninklijke vogel wiens waar gebied dat is van hooger lucht, en zwaar fladdert hij wederom neer naar het aardsche dras en Kâma ketent hem opnieuw.

Als het tijdperk van inkarnatie voorbij is en de poort des doods den weg van het aardsche leven sluit, wat wordt er dan van den lageren Manas in het geval dat wij beschouwen?

Spoedig na den dood van het stoffelijk lichaam wordt Kâma-Manas vrij gelaten en blijft gedu-

rende zekeren tijd op het astrale gebied, gehuld in een lichaam van astrale stof. Alles van den Manasischen straal dat rein en onbezoedeld is maakt zich hiervan langzamerhand vrij, en, na een langen tijd doorgebracht te hebben op de lagere gebieden van Devachan, keert hij tot zijnen oorsprong terug, terwijl hij met zich mede voert alle die levensondervindingen, die uit hun aard geschikt zijn door het hoogere Ego te worden opgenomen. Manas wordt zoo wederom één gedurende het laatste gedeelte van de tijdsruimte die zich uitstrekt tusschen twee inkarnatiën. Het Manasische Ego, bestraald door Atmâ-Buddhi — de twee hoogste beginselen in het menschelijke samenstel, die nog niet door ons beschouwd zijn — gaat over in den devachanischen bewustheidstoestand, waarin het uitrust van de vermoeienis van den levensstrijd welken het heeft doorgemaakt. De ondervindingen van het aardleven dat zooeven geeindigd is, worden tot het Manasische bewustzijn gebracht door den lageren straal die zich in zijnen oorsprong heeft teruggetrokken. Zij maken den devachanischen toestand tot een voortzetting van het aardleven, ontdaan van zijn leed, een vervulling van de wenschen en begeerten van het aardleven, voor zooverre die rein en edel waren. De dichterlijke uitdrukking dat "het verstand zijn eigen hemel schept" is meer waar dan velen meenen, want overal *is*

de mensch wat hij *denkt*, en in den devachanischen toestand is het verstand ongebonden door de grove fysieke stof, waardoor het werkt op het zichtbaar gebied. Het devachanische tijdperk is de tijd voor de opneming van levenservaringen, het herwinnen van evenwicht vóór een nieuwe reis wordt ondernomen. Het is de dag die den nacht van aardleven volgt, de wisseling van de zichtbare openbaring. Een kringloop is hier als overal anders in de natuur, ebbe en vloed, trilling en rust, de klankmaat van het Algemeene Leven. Deze devachanische bewustheidstoestand duurt een tijdperk van verschillende lengte, geëvenredigd aan het standpunt dat in de ontwikkeling bereikt is; er is medegedeeld dat het Devachan van den gemiddelden mensch zich over ongeveer vijftienhonderd jaar uitstrekt.

Ondertusschen geeft dat gedeelte van het onreine kleed van den lageren Manas, dat in Kâma verward blijft, aan het begeerte-lichaam een ietwat verward bewustzijn, een gebroken herinnering van de gebeurtenissen van het pas afgesloten leven. Indien de ontroeringen en hartstochten sterk waren en het manasische bestanddeel zwak gedurende het tijdperk van inkarnatie, zal het begeerte-lichaam zeer versterkt worden, en zal blijven werkzaam zijn gedurende een aanmerkelijk tijdsverloop na den dood van het stoffelijk lichaam. Het zal ook

een aanmerkelijke hoeveelheid bewustzijn vertoonen, daar veel van den manasischen straal overweldigd is door de krachtige kâmische bestanddeelen en daarin verward gebleven. Indien, daarentegen, het juist geëindigde aardleven meer gekenmerkt was door verstandelijkheid en zuiverheid dan door hartstocht, zal het begeerte-lichaam, daar het slechts weinig versterkt is, slechts een flauw schijnbeeld zijn van den persoon waartoe het behoorde en zal het vervloeien, ontbinden en vergaan voordat een lang tijdperk verloopen is.

Het "spook", waarover reeds gesproken is (boven, blz. 28—29) zal nu begrepen worden. Het kan zeer aanmerkelijke verstandelijkheid vertoonen, indien het manasische bestanddeel nog overvloedig voorhanden is, en dit zal het geval zijn met het begeerte-lichaam van personen van een sterken dierlijken aard en krachtig hoewel ruw verstand. Want het verstand dat werkt in een zeer sterke kâmische persoonlijkheid zal buitengewoon sterk en krachtig zijn, ofschoon niet fijn of teer, en het spook van zoo iemand, nog verder in zijn leven versterkt door de magnetische stroomen van personen die nog in het lichaam leven, kan veel verstandelijke vaardigheid van een laag soort toonen. Maar zulk een spook is gewetenloos, beroofd van goede aandriften, neigend tot ontbinding, en gemeenschap er mede kan slechts kwaad uitwerken,

hetzij beschouwd ten opzichte van de vermeerdering van zijn levenskracht door de stroomen die het opzuigt uit de lichamen en kâmische bestanddeelen van de levenden, of ten opzichte van zijne uitputting van de levenskracht van deze levende personen, terwijl het hen bezoedelt door astrale verbindingen van een zeer onbegeerlijke soort.

Ook moet men niet vergeten dat, zonder in het geheel spiritistische zittingen bij te wonen, levende personen in ongewenschte aanraking kunnen komen met deze kâmische spoken. Zooals reeds vermeld is worden zij aangetrokken tot plaatsen waar hoofdzakelijk aan den dierlijken aard van den mensch wordt toegegeven; drankhuizen, speelhuizen, bordeelen — al deze plaatsen zijn vol van het laagste magnetisme, zijn ware draaikolken van magnetische stroomen van de meest verdorven soort. Deze trekken de spoken magnetisch aan en zij drijven naar zulke psychische maalstroomen van al wat aardsch en zinnelijk is. Verlevendigd door stroomen, zoo verwant aan hun eigene, worden de begeertelichamen werkzamer en krachtiger; doortrokken van de uitwasemingen van hartstochten en begeerten die zij stoffelijk niet langer kunnen bevredigen, versterken hun magnetische stroomen de gelijksoortige stroomen in de levenden, zoodat werking en terugwerking voortdurend plaats vindt en de dierlijke aard van de levenden

krachtiger en minder door den wil beteugeld wordt naarmate er invloed op hen wordt uitgeoefend door deze krachten van de kâmische wereld. Kâma-loka (van *loka*, een plaats, en dus de plaats voor Kâma) is een naam welke dikwijls gebruikt wordt om dat gebied van de astrale wereld aan te duiden waartoe deze spoken behooren, en hiervandaan stralen magnetische stroomingen uit van een giftige soort, evenals uit een pesthuis de kiemen van ziekte stroomen, welke wortel kunnen schieten en opgroeien in den verwanten bodem van een of ander zwak belevendigd stoffelijk lichaam.

Het is zeer wel mogelijk dat velen, die deze verklaringen lezen, zullen zeggen dat de Theosofie een herleving is van middeleeuwsch bijgeloof en tot denkbeeldige schrikbeelden zal leiden. De Theosofie verklaart het middeleeuwsch bijgeloof en toont de natuurlijke feiten aan, waarop dit berustte en waaraan het zijn levenskracht dankte. Indien er in de natuur andere gebieden zijn dan het stoffelijke, zal geen hoeveelheid redeneering ze doen verdwijnen, en het geloof in hun bestaan zal voortdurend weer opduiken, maar kennis zal ze hun begrijpelijke plaats in de algemeene reeks der dingen geven en zal bijgeloof verhinderen door een nauwkeurig begrip van hun aard en van de wetten waaronder zij werkzaam zijn. En laat men zich herinneren, dat menschen wier bewustzijn normaal op het stoffelijk gebied

is, zich kunnen beschermen voor ongewenschte invloeden, door hun gedachten zuiver en hun wil sterk te houden. Wij beschermen ons het best tegen ziekte door onze lichamen in krachtige gezondheid te houden; wij kunnen ons niet beschermen tegen de onzichtbare kiemen, maar wij kunnen voorkomen dat onze lichamen geschikte grond worden voor den groei en de ontwikkeling van de kiemen. Ook behoeven wij ons niet moedwillig op den weg van de besmetting te werpen. Evenzoo, wat deze kwaadaardige kiemen van het astrale gebied aangaat. Wij kunnen de vorming van kâma-manasischen grond voorkomen waarop zij kunnen ontkiemen en ontwikkelen, en wij behoeven niet op slechte plaatsen te komen, noch moedwillig mediumistische ontvankelijkheid en neigingen aan te moedigen. Een sterke, krachtdadige wil en een rein hart zijn onze beste beschermers.

Een derde mogelijkheid blijft over voor Kâma-Manas, waaraan wij nu onze aandacht moeten schenken, het lot waarvan tevoren gesproken is als "verschrikkelijk in zijn gevolgen, dat het kâmisch beginsel overkomen kan".

Hij kan zich losrukken van zijnen oorsprong na zich vereenigd te hebben met Kâma in plaats van met den hoogeren Manas. Dit is gelukkig een zeldzame gebeurtenis, even zeldzaam aan één pool van het menschelijk leven, als de volmaakte hereeniging met den hoogeren Manas

zeldzaam is aan de andere. Maar toch blijft de mogelijkheid bestaan en moet worden aangeduid.

De persoonlijkheid kan zoo sterk door Kâma beheerscht worden, dat in de worsteling tusschen de kâmische en manasische bestanddeelen de overwinning geheel en al bij de eerste kan blijven. De lagere Manas kan zoo tot slaaf gemaakt worden, dat zijn inwezen dunner en dunner gesleten kan worden door de voortdurende wrijving en spanning, totdat ten laatste het voortdurend toegeven aan de inblazingen der begeerte zijn onvermijdelijke vruchten draagt, en de dunne schakel die den hoogeren Manas aan den lageren verbindt, de "zilveren draad die hem aan den Meester bindt", in tweeën knapt. Dan wordt, gedurende het aardleven, het lagere viertal weggewrongen van het Drietal waaraan het was geschakeld, en de hoogere aard is geheel en al gescheiden van den lageren. Het menschelijke wezen is in tweeen gescheurd, het beest heeft zich losgebroken, en het gaat heen, ongebreideld, en draagt met zich de weerkaatsing van dat manasische licht, dat zijn gids had moeten zijn door de woestijn des levens. Een gevaarlijker beest is het, dan zijn makkers van de onontwikkelde dierlijke wereld, juist wegens die gedeelten erin van de hoogere verstandelijkheid van den mensch. Zulk een wezen, menschelijk van vorm, maar beest van geaardheid, menschelijk

van voorkomen maar zonder menschelijk mededoogen, of liefde, of rechtvaardigheid — zulk een kan men nu en dan ontmoeten in de woonplaatsen der menschen, verrottend hoewel nog in leven, een ding om voor te huiveren met het diepst, al zij het hopeloos, medelijden. Wat is zijn lot nadat de doodsklok geslagen heeft?

Ten slotte komt het vergaan van de persoonlijkheid, die op zulk een wijze losgebroken is van de beginselen die alléén onsterfelijkheid geven kunnen. Maar een tijdperk van voortbestaan ligt vóór haar.

Het begeerte-lichaam van zulk een is een wezenheid van verschrikkelijke kracht, en het heeft deze merkwaardige bijzonderheid, dat het onder zekere zeldzame omstandigheden in staat is te reïnkarneeren in de wereld der menschen. Het is niet slechts een spook op weg tot ontbinding; het heeft, verstrengeld in zijn kronkels, te veel van het manasische bestanddeel behouden, om zulk een natuurlijke oplossing in de ruimte toe te staan. Het is op voldoende wijze een onafhankelijke wezenheid, donker van gloed in plaats van stralend, met een manasische vlam die bedorven is inplaats van zuiverend, om in staat te wezen, wederom het kleed des vleesches aan te trekken en als mensch met menschen te wonen. Zoo een mensch — indien het woord inderdaad kan worden toegepast op de enkele menschelijke

schil met dierlijk binnenste — gaat het tijdperk van aardleven door als de natuurlijke vijand van allen die nog normaal zijn in hun menschelijkheid. Met geen aandriften dan die van het dier, slechts voortgedreven door hartstocht, nooit zelfs door ontroering, met een listigheid die geen dier kan evenaren, een besliste slechtheid die plannen maakt voor het kwade op een wijze welke onbekend is aan de slechts openhartig natuurlijke aandriften van de dierenwereld, komt het geïnkarneerde wezen de ideale verdorvenheid nabij. Dezulken bezoedelen de bladen der menschelijke geschiedenis als de monsters van slechtheid, die ons steeds weer verbazen en ons doen afvragen: "Is dit een menschelijk wezen?" En lager zinkend in elke volgende inkarnatie, slijt de booze kracht langzamerhand uit, en zulk een persoonlijkheid vergaat, gescheiden van de levensbron. Ten slotte ontbindt zij, om ingeweven te worden in andere vormen van levende dingen, maar als een afgescheiden bestaan is zij verloren. Het is een kraal, afgebroken van den levensdraad, en het onsterfelijk Ego dat in die persoonlijkheid inkarneerde heeft de ondervinding van die inkarnatie verloren, heeft geen oogst gezameld van zijn levenszaad. Zijn straal heeft niets teruggebracht, zijn levenswerk voor die geboorte is een algeheele en volmaakte mislukking geweest, waarvan niets overblijft om te weven in het kleed van zijn eigen eeuwig Zelf.

IJLE VORMEN VAN HET VIERDE EN VIJFDE BEGINSEL.

De onderzoeker zal alreeds volkomen begrepen hebben dat "een astraal lichaam" een losse aanduiding is, waarmede een aantal verschillende vormen worden bedoeld. Het kan zijn nut hebben hier de ijle soorten op te sommen, welke somtijds onnauwkeurig astraal worden genoemd, en die tot het vierde en vijfde beginsel behooren.

Gedurende het leven kan een waar astraal lichaam worden uitgeworpen — gevormd, zooals de naam aangeeft, van astrale stof — maar, in tegenstelling met het etherisch dubbel, begaafd met verstandelijkheid en in staat zich te begeven tot een aanmerkelijken afstand van het stoffelijk lichaam waartoe het behoort. Dit is het begeerte-lichaam, en het is zooals wij gezien hebben een voertuig van het bewustzijn. Het wordt door mediums en gevoeligen onbewust, door geoefende onderzoekers bewust uitgeworpen. Het kan zich met de snelheid der gedachte naar verwijderde plaatsen begeven,

kan daar indrukken opnemen van de omringende voorwerpen, kan deze indrukken terugbrengen naar het stoffelijk lichaam. In het geval van een medium kan het deze aan anderen meedeelen door middel van het nog in trance verkeerende stoffelijk lichaam, maar in den regel bewaren de hersenen, wanneer de gevoelige persoon uit zijn trance ontwaakt, de indrukken niet die er zoo op gemaakt zijn, en geen spoor wordt in de herinnering achtergelaten van de zoodoende verkregen ondervindingen. Soms, maar dit is zeldzaam, is het begeerte-lichaam in staat voldoende werking op de hersenen uit te oefenen door de trillingen die het in beweging brengt, om er een blijvenden indruk op achter te laten, en dan is de gevoelige persoon in staat zich de kennis te herinneren welke hij gedurende zijn trance verworven heeft. De onderzoeker leert op zijn hersenen de kennis af te drukken, welke in het begeerte-lichaam verkregen wordt; zijn wil is werkdadig, terwijl die van het medium lijdelijk is.

Het begeerte-lichaam is de overbrenger, die onbewust gebruikt wordt door helderzienden, wanneer hun gezicht niet enkel het zien in het astrale licht is. Deze astrale vorm beweegt zich dan werkelijk naar verwijderde plaatsen en kan daar aan personen verschijnen, die gevoelig zijn of die zich toevallig gedurende dien

tijd in een ongewonen zenuwtoestand bevinden. Soms verschijnt hij hun — wanneer hij erg vaag door bewustzijn wordt bezield — als een vaag omlijnde vorm, welke zijne omgeving niet waarneemt. Zulk een lichaam is verschenen omstreeks den tijd van den dood, op plaatsen die van den stervenden persoon verwijderd waren, aan hen die nauw verbonden waren met den stervende door banden des bloeds, van liefde of van haat. Indien het van meer kracht is, zal het verstand en ontroering toonen, zooals in sommige gevallen welke vermeld worden, waarin stervende moeders hun kinderen hebben bezocht die op een afstand woonden, en in hun laatste oogenblikken gesproken hebben van wat zij hebben gezien en gedaan. Het begeerte-lichaam wordt ook in vrijheid gesteld in vele gevallen van ziekte — zooals ook het etherisch dubbel — zoowel als in slaap en in trance. Werkeloosheid van het stoffelijk lichaam is een voorwaarde voor zulke astrale reizen.

Het begeerte-lichaam schijnt ook nu en dan in de séance-kamers te verschijnen en veroorzaakt daar enkele van de meer verstandelijke verschijnselen die daar plaats vinden. Het moet niet worden verward met het spook, waarmede de lezer reeds genoegzaam bekend is, daar dit laatste altijd het kâmisch of kâma-manasisch overblijfsel is van een doode, terwijl het lichaam dat wij nu behandelen de uitwerping is van

een astraal dubbel van een levend mensch.

Een hoogere vorm van ijl lichaam dat den Manas toebehoort, is dat hetwelk bekend is als de Mâyâvi Rupa, of "lichaam van begoocheling". De Mâyâvi Rupa is een ijl lichaam, gevormd door den bewust gerichten wil van den Adept of leerling; het kan al of niet op het stoffelijk lichaam gelijken, daar de vorm die eraan wordt gegeven zich schikt naar het doel waarvoor het werd uitgeworpen. In dit lichaam woont het volle bewustzijn, want het is slechts het gedachte-lichaam dat hervormd is. De Adept of leerling kan op die wijze naar willekeur reizen, zonder den last van het stoffelijk lichaam, in de volle uitoefening van elk vermogen, in volmaakt zelfbewustzijn. Hij maakt de Mâyâvi Rupa zichtbaar of onzichtbaar naar willekeur — op het stoffelijk gebied — en de uitdrukking welke dikwijls door Chelâ's en anderen gebruikt wordt, dat zij een Adept "in zijn astraal" zien, beteekent dat hij hen bezocht heeft in zijn Mâyâvi Rupa. Indien hij dat verkiest, kan hij het van het stoffelijk lichaam niet te onderscheiden maken, warm en vast voor de aanraking zoowel als zichtbaar, in staat een gesprek te voeren, in elk opzicht gelijk aan een stoffelijk menschelijk wezen. Maar het vermogen, om op die wijze de ware Mâyâvi Rupa te vormen, is beperkt tot Adepten en Chelâ's; het kan niet worden gedaan door den

ongeoefenden onderzoeker, hoe psychisch hij ook van nature zijn moge. Want het is een manasische en geen psychische schepping, en het is slechts onder de leering van zijn Guru dat de Chelâ het "lichaam van begoocheling", leert vormen en gebruiken.

DE HOOGERE MANAS.

De onsterfelijke Denker zelf kan, zooals nu den lezer wel duidelijk zal zijn geworden, zich maar weinig openbaren op het stoffelijk gebied, op dit standpunt van menschelijke ontwikkeling. Toch zijn wij in staat enkele blikken te slaan op de vermogens die in hem wonen, te meer daar wij in den lageren Manas deze vermogens "opgesloten, benepen en begrensd" wel is waar, maar toch bestaand terugvinden. Zoo hebben wij gezien (blz. 55) dat de lagere Manas "het orgaan van den vrijen wil in den stoffelijken mensch is". De vrije wil woont in Manas zelf, in Manas den vertegenwoordiger van Mahat, het Algemeen Verstand. Van Manas komt het gevoel van vrijheid, de wetenschap dat wij onszelven kunnen beheerschen — in werkelijkheid de wetenschap dat de hoogere aard in ons den lageren kan beheerschen, al moge die lagere aard opstaan en worstelen hoe hij wil. Wanneer eenmaal ons bewustzijn zich vereenzelvigt met Manas inplaats van met Kâma, wordt de lagere aard het dier dat wij beheerschen,

het is niet langer het "ik". Al zijn sprongen, al zijn worstelingen, zijn vechten om het meesterschap zijn dan buiten ons, niet in ons, en wij beteugelen het en houden het in, evenals wij een springend veulen beteugelen en het aan onzen wil onderwerpen.

Over dit vraagstuk van vrijen wil, ben ik zoo vrij uit een artikel van mijzelf, dat in *The Path* verscheen, eene aanhaling te doen.

"Onvoorwaardelijke wil alleen kan volmaakt vrij zijn: het onvoorwaardelijke en het volmaakte zijn één: al wat voorwaardelijk is moet, krachtens die voorwaardelijkheid, betrekkelijk zijn en daarom gedeeltelijk gebonden. Naarmate die wil het heelal ontwikkelt, wordt hij beperkt door de wetten van zijn eigen openbaring. De manasische wezenheden zijn afscheidingen van dien wil, elk beperkt door den aard van zijn openbarend vermogen, maar, terwijl hij van buiten beperkt is, is hij vrij binnen zijn eigen gebied van werkzaamheid, en is zoo het beeld in zijn eigen wereld van den algemeenen wil in het heelal. Nu wordt deze wil, naarmate hij, werkzaam op elk opeenvolgend gebied, zich dichter en dichter kristallizeert tot stof, in zijn openbaring beperkt door het materiaal waarin hij werkt, terwijl hij, in betrekking tot het materiaal, zelf vrij is. Zoo verschijnt op iederen trap de innerlijke vrijheid in bewustzijn, terwijl toch onderzoek aantoont dat die vrijheid werkt

tusschen de begrenzingen van het gebied van openbaring waarop zij werkzaam is, vrij om op het lagere te werken, en toch belemmerd wat de openbaring aangaat door de onontvankelijkheid van het lagere voor zijn inwerking. Zoo is de hoogere Manas, in wien de vrije wil zetelt, voor zoover het lagere viertal aangaat — daar hij voortgekomen is uit Mahat, den derden Logos, het Woord, d. w. z. den wil in openbaring — beperkt in zijn openbaring in onzen lageren aard door de traagheid der beantwoording van de persoonlijkheid aan zijnen aandrang; in den lageren Manas zelf — zooals deze in die persoonlijkheid is ondergedompeld — woont de wil waarmede wij bekend zijn, bewogen door hartstochten, door lusten, door begeerten, door indrukken die van buiten komen, toch in staat zich te handhaven onder die alle, bij machte van zijn waarlijken aard, één met dat hooger Ego waarvan hij een straal is. Hij is vrij wat aangaat alles wat beneden hem is, in staat werking uit te oefenen op Kâma en op het stoffelijk lichaam, hoezeer ook zijn volle uitdrukking gedwarsboomd en verhinderd moge worden door de ruwheid van het materiaal waarin hij werkt. Indien de wil slechts een gevolg ware van het stoffelijk lichaam, van de begeerten en hartstochten, vanwaar kon het gevoel van het "ik" ontstaan, dat oordeelen kan, kan wenschen, kan overwinnen? Hij is werkzaam

van af een hooger gebied, is koninklijk daar hij telkenmale het lagere bestiert, wanneer hij de koninklijkheid van zijne afkomst gelden doet, en juist die worsteling van zijn zelfhandhaving is de beste getuigenis voor het feit, dat hij in zijnen aard vrij is. En zoo vinden wij, wanneer wij tot lagere gebieden overgaan, op elken trap deze vrijheid van het hoogere dat het lagere beheerscht, en toch op het gebied van het lagere in zijne openbaring belemmerd wordt. Wanneer wij dezen gang omkeeren en vanaf het lagere beginnen, doet zich dezelfde waarheid aan ons voor. Laat iemands leden met ketenen beladen zijn, en ruw, stoffelijk ijzer zal de openbaring van de spier- en zenuwkracht verhinderen waarmede zij begiftigd zijn: niettemin is die kracht aanwezig, ofschoon voor het oogenblik in hare werkzaamheid verhinderd. Zijn kracht kan getoond worden juist in de pogingen om de ketens te breken die hem binden. Er is geen kracht in het ijzer, die de vrije uiting van de spierkracht kan verhinderen, ofschoon het verschijnsel van beweging verhinderd kan worden. Maar terwijl deze kracht niet beheerscht kan worden door den stoffelijken aard beneden haar, wordt haar gebruik bepaald door het kâmisch beginsel; hartstochten en begeerten kunnen haar in werking stellen, kunnen haar richten en beheerschen. De spier- en zenuwkracht kunnen de hartstochten en begeerten niet beheerschen,

ten opzichte daarvan zijn de laatste vrij, en de kracht wordt bepaald door hun tusschenkomst. En toch kan Kâma op zijn beurt worden geregeld, beheerscht, bepaald, door den wil; jegens het Manasisch beginsel is Kâma gebonden, niet vrij, en vanhier het gevoel van vrijheid in de keuze, aan welke begeerte voldaan zal worden, welke daad zal worden verricht. Naarmate de lagere Manas Kâma beheerscht, neemt het lagere viertal zijn rechtmatige plaats in van dienstbaarheid aan het hoogere drietal, en wordt bepaald door een wil dien het boven zich erkent, en een wil, die ten opzichte van zich zelf vrij is. Hier zal bij menigeen de vraag opkomen: En wat met den wil van den hoogeren Manas ; is die op zijn beurt bepaald door wat boven hem is, terwijl hij vrij is tegenover al wat lager is? Maar wij hebben een punt bereikt waar het verstand ons begeeft, en waar taal niet gemakkelijk datgene uiten kan wat de Geest waarneemt op die hoogere gebieden. Vaag slechts kunnen wij voelen dat daar, als overal elders, de volledigste vrijheid in overeenstemming zijn moet met wat wet is, en dat het vrijwillig aannemen van de verrichting, te handelen als een kanaal van den algemeenen wil, volmaakte vrijheid en volmaakte gehoorzaamheid tot één moet doen worden."

Dit is inderdaad een duister en moeilijk vraagstuk, maar de onderzoeker zal vinden dat

er veel licht op valt door de richting van denken te volgen welke hier is aangegeven.

Een andere kracht, welke woont in den hoogeren Manas en op de lagere gebieden geopenbaard wordt door hen in wie de hoogere Manas bewust meester is, is die van de schepping van vormen door den wil. De *Secret Doctrine* zegt: "Kriyâshakti. Het geheimzinnig vermogen der gedachte, hetwelk haar in staat stelt uiterlijke, waarneembare, daadwerkelijke gevolgen voort te brengen door haar eigen inwezende kracht. De ouden beweerden dat *elk denkbeeld zich uiterlijk zal openbaren wanneer iemands aandacht er sterk op wordt gevestigd.* Op gelijke wijze *zal een hevige wilsinspanning gevolgd worden door de verlangde gevolgen*". (Deel 1, blz. 312.) Hier is het geheim van alle ware "magie", en daar het onderwerp belangrijk is en de Westersche wetenschap er de grenslijn van begint te raken, wordt iets verder een afzonderlijke afdeeling aan de beschouwing ervan gewijd, om de samenhangende schets welke hier van de beginselen gegeven wordt, niet te verbreken.

En wederom hebben wij van H. P. Blavatsky geleerd dat de Manas of het hooger Ego, als "deel van het inwezen van de algemeene Denkkracht op zijn eigen gebied onvoorwaardelijk alwetend is", wanneer hij volledig zelfbewustzijn heeft ontplooid door zijn ontwikkelings-

ondervindingen en "het voertuig is van alle kennis van het verleden, het tegenwoordige en de toekomst". Wanneer deze onsterfelijke wezenheid in staat is door middel van zijnen straal, den lageren Manas, een indruk te maken op de hersenen van iemand, is die mensch iemand die ongewone vermogens openbaart, is hij een genie of een ziener. De voorwaarden voor het zienerschap zijn als volgt aangegeven:

"Deze laatste [de gezichten van den waren ziener] kunnen worden verkregen door één van twee middelen: *(a)* onder voorwaarde dat naar willekeur het *geheugen* en de instinktmatige onafhankelijke werking van alle stoffelijke organen en zelfs cellen in het vleeschelijk lichaam worden verlamd, een daad die, wanneer eenmaal het licht van het hooger Ego voor immer den hartstochtelijken aard van het persoonlijke lager Ego heeft verteerd en onderworpen, gemakkelijk is, maar een adept vereischt; en *(b)* de reïnkarnatie te zijn van een die, in een vorige geboorte, door uiterste reinheid van leven en pogingen in de goede richting, bijna een Yogi-staat van heiligheid bereikt had. Er is nog een derde mogelijkheid, in mystieke gezichten het gebied van den hoogeren Manas te bereiken; maar dit is slechts zeldzaam en hangt niet van den wil van den ziener af, maar van de uiterste zwakheid en uitputting van het stoffelijk lichaam door ziekte en lijden. De zieneres

van Prevorst was een voorbeeld van het laatste geval; en Jacob Boehme van de tweede soort." (*Lucifer*, November 1890, blz. 183.)

De lezer zal nu in staat zijn het verschil te vatten tusschen de werking van het hooger Ego en van zijnen straal. Genie, dat *ziet* in plaats van redeneert, is van het hooger Ego; ware intuitie is een van zijne vermogens. De Rede, de eigenschap welke wikt en weegt, welke de feiten schikt die door waarneming bijeen zijn gebracht, ze weegt tegenover elkander, ze beredeneert en er gevolgtrekkingen uit maakt — dit is de uitoefening van den lageren Manas door het hersen-samenstel; zijn werktuig is redeneering; door opbouwing klimt hij op van het bekende tot het onbekende, stelt een hypothese: door afleiding daalt hij wederom tot het bekende en toetst de waarheid zijner hypothesen door nieuwe proefnemingen.

Intuïtie, zooals wij door de woordafleiding zien, is eenvoudig inzicht — een werking even dadelijk en vlug als lichamelijk gezicht. Het is de werking der oogen van het verstand; de onfeilbare erkenning van een waarheid die op het verstandelijk gebied wordt voorgelegd. Zij ziet met zekerheid, haar gezicht is onbeneveld, haar verslag zonder aarzeling. Geen bewijs kan iets bijvoegen tot de zekerheid van haar erkenning, want zij is verder dan en boven de rede. Dikwijls worden onze instinkten verblind en ver-

ward door hartstochten en begeerten, verkeerdelijk intuitie genoemd, en een zuiver kâmische aandrift wordt opgenomen als de verheven stem van den hoogeren Manas. Voorzichtige en voortgezette zelfoefening is noodig alvorens die stem herkend kan worden met zekerheid, maar van één ding kunnen wij zeer zeker zijn: zoolang wij in den maalkolk van de persoonlijkheid zijn, zoolang de stormen van begeerten en lusten rondom ons huilen, zoolang de golven der ontroering ons her- en derwaarts werpen, kan de stem van den hoogeren Manas onze ooren niet bereiken. Niet in het vuur noch in den warrelwind, niet in den donderslag noch in den storm komt het bevel van het hooger Ego: slechts wanneer de rust is gekomen van een stilte die kan worden gevoeld, slechts wanneer de lucht bewegingloos en de kalmte diep is, slechts wanneer de mensch zijn aangezicht verbergt in een mantel welke zijn ooren sluit zelfs voor de stilte die van de aarde is, dan slechts klinkt de stem die stiller dan de stilte is, de stem van zijn waar Zelf.

Hierover heeft H. P. Blavatsky geschreven in *Isis Unveiled*: "Verbonden aan de stoffelijke helft van 's menschen wezen is de rede, welke hem in staat stelt zijn heerschappij te behouden over de lagere dieren en de natuur tot zijn gebruik te onderwerpen. Verbonden aan zijn geestelijk deel is zijn geweten, dat dienen

zal als zijn onfeilbare gids door de belagingen van de zinnen; want het geweten is dat oogenblikkelijke inzicht van goed en slecht, hetwelk slechts kan worden uitgeoefend door den geest, die, daar hij een deel is van de goddelijke wijsheid en reinheid, volmaakt rein en wijs is. Zijn ingevingen zijn onafhankelijk van de rede, en het kan zich slechts duidelijk openbaren wanneer het niet belemmerd wordt door de lagere aantrekkingen van onzen tweevoudigen aard. Daar de rede een vermogen van onze stoffelijke hersenen is, een hetwelk te recht bepaald is als dat hetwelk van gegevens gevolgtrekkingen afleidt, en daar zij geheel en al afhankelijk is van het bewijs van andere zinnen, kan zij geen vermogen zijn dat onmiddellijk tot onzen goddelijken geest behoort. Laatstgenoemde *weet* — vandaar zou alle redeneering, welke weerspraak en betoog in zich sluit, onnut zijn. Derhalve een wezenheid welke, indien zij beschouwd moet worden als een onmiddellijk uitvloeisel van den eeuwigen Geest van Wijsheid, geacht moet worden dezelfde eigenschappen te bezitten als het inwezen of het geheel waarvan zij een deel is. Daarom is het met een zekere mate van logika dat de oude Theurgisten volhielden, dat het redelijke deel van de ziel (geest) des menschen nooit geheel en al tot het lichaam van den mensch inging, maar hem slechts in meerdere of min-

dere mate overschaduwde door middel van de redelooze of astrale ziel welke als bemiddelaar, of tusschenpersoon, dient tusschen geest en lichaam. De mensch, die de stof voldoende overwonnen heeft om het onmiddellijke licht van zijn stralenden *Augoëides* te ontvangen, voelt de waarheid intuïtief; hij zou in zijn oordeel niet kunnen falen, niettegenstaande alle drogredenen door de koude rede geopperd, want hij is *verlicht*. Vandaar dat voorspellen, waarzeggen en de zoogenaamde goddelijke ingeving eenvoudig de gevolgen zijn van deze verlichting van boven door onzen eigen onsterfelijken geest". (Deel 1, blz. 305, 306.)

De Augoëides, zoowel volgens het geloof der Neo-Platonisten als volgens de Theosofische leeringen, "straalt in meerdere of mindere mate zijn licht uit over den innerlijken mensch, de astrale ziel" (t. a. p., blz. 315), d. w. z., in de nu aangenomen terminologie, over de kâma-manasische persoonlijkheid of het lager Ego. (Bij het lezen van *Isis Unveiled* heeft de onderzoeker het feit voor oogen te houden, dat toen het boek geschreven werd de terminologie in geenen deele zelfs maar zoo vast was als deze nu is; in *Isis Unveiled* is de eerste hedendaagsche poging om in Westersche taal de samengestelde Oostersche denkbeelden te vertalen, en verdere ondervinding heeft aangetoond dat veel van de termen die gebruikt

zijn om twee of drie begrippen te omvatten, met voordeel tot één kunnen worden beperkt en zoodoende nauwkeurig gemaakt. Zoo moet de "astrale ziel" opgevat worden in den boven aangegeven zin.) Slechts wanneer dit lager Ego rein wordt van allen adem van hartstocht, wanneer de lagere Manas zich van Kâma losmaakt, kan de "stralende" hem indrukken geven. H. P. Blavatsky verhaalt ons hoe ingewijden dit hooger Ego van aangezicht tot aangezicht ontmoeten. Na gesproken te hebben van de drieëenheid in den mensch, Atmâ-Buddhi-Manas, gaat zij voort: "Het is wanneer deze drieëenheid, in verwachting van de eindelijke zegevierende vereeniging voorbij de poorten van den lichamelijken dood, gedurende enkele seconden een eenheid werd, dat den kandidaat wordt toegestaan, op het oogenblik van de inwijding, zijn toekomstig zelf te aanschouwen. Zoo lezen wij in den Perzischen *Desatir* van den "glansrijke"; bij de Grieksche wijsgeer-ingewijden van den Augoëides — het zelfschijnende, "zalige gezicht dat verbijf houdt in zuiver licht"; bij Porphyrius, dat Plotinus zes malen gedurende zijn levenstijd met zijnen "god" vereenigd was, enzoovoorts". (*Isis Unveiled.* Deel II, blz. 114, 115.)

Verder is deze tot één geworden drieëenheid de "Christus" van alle mystieken. Wanneer in de laatste inwijding de kandidaat op den grond of op den altaarsteen is uitgestrekt en zoo de

kruisiging van het vleesch, of den lageren aard, heeft voorgesteld, en wanneer hij uit dezen "dood" weer is "opgestaan" als de zegevierende overwinnaar over zonde en dood, dan ziet hij in het allerhoogste oogenblik voor zich de glorievolle tegenwoordigheid en wordt "één met Christus", is zelf de Christus. Van dan af kan hij in het lichaam leven, maar het is zijn gehoorzaam werktuig geworden, hij is vereenigd met zijn waar Zelf, Manas, ééngemaakt met Atmâ-Buddhi, en door de persoonlijkheid welke hij bewoont oefent hij zijn volle vermogens uit als een onsterfelijk geestelijk verstand. Zoolang hij nog in de strikken van den lageren aard worstelde, werd Christus, het geestelijk Ego, dagelijks in hem gekruisigd; maar in den vollen Adept is Christus zegevierend opgestaan, heer over zichzelf en over de natuur. De lange pelgrimstocht van Manas is voorbij, de kringloop van noodzakelijkheid is getreden, het wiel van wedergeboorte houdt op te wentelen, de Zoon des Menschen is door lijden volmaakt.

Zoolang dit punt niet is bereikt, is "de Christus" het voorwerp van het streven omhoog. De straal worstelt steeds om tot zijne bron weder te keeren, de lagere Manas hunkert steeds, wederom één met den hoogeren te worden. Zoolang deze tweevoudigheid bestaat, is het voortdurende smachten naar hereeniging, gevoeld door de edelste en reinste karakters, een van

de meest sprekende feiten van het innerlijk leven, en het is dit wat zich kleedt als gebed, als ingeving, als "zoeken naar God", als het verlangen naar vereeniging met het goddelijke. "Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God", roept de vurige Christen, en hem te vertellen dat dit innig verlangen verbeelding is en kinderachtig, is hem van u af te doen keeren als van iemand die niet begrijpen kan, maar wiens ongevoeligheid het feit niet verandert. De Okkultist herkent in dezen kreet de onuitwischbare aandrift omhoog van het lager Zelf naar het hoogere, waarvan het is gescheiden maar waarvan het de aantrekking levendig gevoelt. Hetzij de persoon bidt tot den Buddha, tot Vishnu, tot Christus, tot de Maagd, tot den Vader, het doet er niet toe; dit zijn slechts vragen van naam, niet van het innerlijk feit. In alle is de Manas, vereenigd met Atmâ-Buddhi, het wezenlijk doel, gesluierd onder welken naam veranderende tijd of ras ook geven moge; tegelijkertijd de ideale menschheid en de "persoonlijke God", de "God-Mensch" die in alle godsdiensten wordt gevonden, "de geïncarneerde God", "het vleeschgeworden Woord", de Christus, die "in ieder geboren" moet worden, met wien de geloovige één moet worden gemaakt.

En dit voert ons tot de laatste gebieden waarmede wij ons bezighouden, de gebieden van den Geest, waarbij dit veel misbruikte

woord slechts als de tegenpool van de stof wordt gebruikt. Hier kunnen enkel zeer algemeene denkbeelden door ons worden bevat, maar het is niettemin noodzakelijk te trachten deze denkbeelden te vatten, indien wij ons begrip van den mensch, hoe gebrekkig dit ook zijn moge, zullen voltooien.

HET ZESDE EN ZEVENDE BEGINSEL.

ATMA-BUDDHI, DE "GEEST".

Als voltooiing van de gedachte in het laatste gedeelte zullen wij Atmâ-Buddhi eerst beschouwen in zijn verband met Manas, en wij zullen dan overgaan tot een ietwat meer algemeene beschouwing ervan als de "Monade". De duidelijkste en beste beschrijving van de menschelijke drieëenheid, Atmâ-Buddhi-Manas zal worden aangetroffen in de *Sleutel tot de Theosofie* (Engelsche Uitgave, blz. 175-176.), waarin H. P. Blavatsky de volgende bepalingen geeft:

"Het HOOGER ZELF is

Atmâ, de onafscheidbare straal van het Algemeene en EENE ZELF. Het is de God *boven,*

kig de mensch die er in slaagt zijn *innerlijk Ego* er van te doortrekken.

‘Het GEESTELIJK *goddelijk* EGO is	de geestelijke ziel, of *Buddhi*, in nauwe vereeniging met *Manas*, het denkend beginsel, zonder hetwelk het in het geheel geen EGO is, maar slechts een Atmisch voertuig.
‘Het INNERLIJK of HOOGER EGO is	*Manas*, het vijfde beginsel zoogenaamd, onafhankelijk van Buddhi. Het denkend beginsel is slechts het Geestelijk Ego wanneer het ineen is gesmolten met Buddhi . . . Het is het blijvend ikwezen of het reïnkarneerend Ego.”

Atmâ moet dan worden beschouwd als het meest afgetrokken deel van des menschen wezen, de “adem” welke een lichaam behoeft voor zijn openbaring. Het is de éëne werkelijkheid, welke zich openbaart op alle gebieden, van welks inwezen al onze beginselen slechts aanzichten zijn. Het éëne Eeuwige Bestaan, waaruit alle dingen zijn, dat een van zijn aanzichten in het heelal belichaamt, dat waarvan wij spreken als het Eene Leven — dit Eeuwige Bestaan straalt uit als Atmâ, het ware Zelf gelijkelijk van het heelal en van den mensch; hun innerlijkste kern, hun ware hart, datgeen waarin alle dingen vervat zijn. In zichzelf niet

in staat zich onmiddellijk te openbaren op lagere gebieden, toch Dat zonder hetwelk geen lagere gebieden tot bestaan konden komen, hult het zich in Buddhi als zijn voertuig, of middel van verdere openbaring. "Buddhi is het vermogen van kenning, het kanaal waardoor goddelijk weten het Ego bereikt, de onderscheiding van goed en kwaad, ook goddelijk geweten, en de geestelijke Ziel welke het voertuig van Atmâ is." *(Secret Doctrine*, Deel I, blz. 3.) Het wordt ook dikwijls het beginsel van geestelijke onderscheiding genoemd. Maar Atmâ-Buddhi, een algemeen beginsel, moet tot ikheid worden gebracht voordat ondervinding kan worden opgedaan en zelfbewustheid bereikt. Daarom wordt het denkend beginsel met Atmâ-Buddhi vereenigd, en de menschelijke drieëenheid is volledig. Manas wordt alleen het *geestelijk* Ego wanneer hij opgaat in Buddhi; Buddhi wordt alleen het geestelijk *Ego* wanneer het met Manas wordt vereenigd; in de vereeniging van de twee ligt de ontwikkeling van den Geest, zelfbewust op alle gebieden. Vandaar dat Manas omhoog streeft tot Atmâ-Buddhi evenals de lagere Manas omhoog streeft naar den hoogeren, en van daar dat, in verband met den hoogeren Manas, Atmâ-Buddhi of Atmâ dikwijls "de Vader in den hemel", genoemd wordt, evenals de hoogere Manas zelf aldus wordt aangeduid met betrekking tot den lageren (zie boven, blz. 58).

De lagere Manas doet ondervinding op, om die naar zijnen oorsprong terug te voeren; de hoogere Manas verzamelt den voorraad door den kringloop van reinkarnatie; Buddhi wordt vereenigd met den hoogeren Manas; en als deze, doortrokken van het Ätmisch licht, één wordt met dat Ware Zelf, wordt de drieëenheid een eenheid, is de Geest zelfbewust op alle gebieden, en is het doel van het geopenbaard heelal bereikt.

Maar geen woorden van mij zijn in staat datgeen te verklaren of te beschrijven wat boven uitlegging en boven beschrijving is. Woorden kunnen over zulk een onderwerp slechts in den blinde tasten, het verkleinen en verminken. Slechts door lange en geduldige overpeinzing kan de onderzoeker hopen vaag iets te begrijpen van wat grooter is dan hijzelf, toch iets dat zich roert in de innerlijke kern van zijn wezen. Evenals zich aan den bestendigen blik, op den bleeken avondhemel gericht, na een poos, flauw en ver weg, de zachte glans van een ster voordoet, zoo kan ook tot den geduldigen blik van het innerlijk gezicht de teere straal van de geestelijke ster komen, zij het slechts als louter de influistering van een ver verwijderde wereld. Slechts voor een geduldige en volhardende reinheid zal dat licht opgaan, en zalig boven alle aardsche zaligheid is hij, die den flauwsten schemer van dien overtreffenden glans ziet.

Met zulke denkbeelden aangaande "Geest"

zal men licht den afschuw begrijpen waarmede Theosofen er voor terugdeinzen de platte verschijnselen van de séance-kamer aan "geesten" toe te schrijven. Het spelen op muziekdoozen, het spreken door spreekbuizen, menschen op het hoofd te kloppen, accordions de kamer rond te dragen — deze dingen mogen alle heel goed zijn voor astralen, spoken, en elementalen, maar wie, die eenig begrip van Geest, dien naam waardig, heeft, kan ze aan "geesten" toeschrijven? Zulk een verlaging en vernedering van de verhevenste begrippen welke nog door den mensch zijn ontwikkeld zijn zeker voorwerpen van den grootsten spijt, en wèl mag men hopen, dat vóór een lange tijd verstreken zal zijn, deze verschijnselen op hun ware plaats zullen worden gesteld, als bewijs dat de materialistische beschouwingswijzen van het heelal onvoldoende zijn, in stede van verheven te worden tot een plaats welke zij niet kunnen vervullen, als bewijzen van den Geest. Geen stoffelijke, geen verstandelijke verschijnselen zijn bewijzen van het bestaan van Geest. Slechts voor den geest kan Geest worden aangetoond. Men kan een stelling van Euclides niet aan een hond bewijzen; men kan Atmâ-Buddhi niet bewijzen aan Kâma en den lageren Manas. Naarmate wij klimmen zal ons gezichtsvermogen zich uitbreiden en als wij op den top staan van den Heiligen Berg, zullen de gebieden van den Geest voor ons geopend gezicht liggen.

DE MONADE IN ONTWIKKELING.

Wellicht kan een ietwat meer bepaald begrip van Atmâ-Buddhi door den onderzoeker worden verkregen, wanneer hij het werk ervan in de ontwikkeling als de Monade beschouwt. Nu is Atmâ-Buddhi één en hetzelfde met de algemeene Over-Ziel, "zelf een aanzicht van den Onbekenden Wortel", het Eene Bestaan. Wanneer de openbaring begint, wordt de Monade "neergeworpen in de stof", om de ontwikkeling voorwaarts te drijven en te dwingen (zie *Secret Doctrine*, Deel II, blz. 115.); zij is de hoofdbron, om zoo te zeggen, van alle ontwikkeling, de voortstuwende kracht welke aan alle dingen ten grondslag ligt. Al de beginselen welke wij bestudeerd hebben, zijn niets anders dan "verschillend afgescheiden aanzichten" van Atmâ, de Eene Werkelijkheid welke zich in ons heelal openbaart; het is in elk atoom, "de wortel van elk atoom afzonderlijk en van elken vorm gezamenlijk", en alle beginselen zijn in hun grond Atmâ op verschillende gebieden. De trappen van zijn ontwikkeling zijn

zeer duidelijk neergelegd in *Five Years of Theosophy*, blz. 273 en vlg.. Daar wordt ons getoond hoe het door de zoogenaamde elementale gebieden gaat, "middelpunten van kracht in geboorte", en den mineralen trap bereikt; hiervandaan gaat het door de plant en het dier naar den mensch, terwijl het elken vorm met leven begiftigt. Zooals ons in de *Secret Doctrine* geleerd wordt: "De welbekende Kabbalistische spreuk luidt: 'Een steen wordt een plant; een plant, een beest; het beest, een mensch; een mensch, een geest; en de geest, een god'. De 'vonk' bezielt alle rijken op hun beurt voor zij in den mensch komt en den goddelijken mensch bezielt, tusschen wien en zijnen voorganger, den dierlijken mensch, al het mogelijke verschil van de wereld is . . . . De Monade . . . . wordt het eerst van alles door de wet der ontwikkeling in den laagsten vorm van de stof nedergeworpen — de delfstof. Na een zevenvoudige rondwenteling, in den steen opgesloten, of in datgeen wat delfstof en steen zal worden in de Vierde Rondte, kruipt zij er uit, bijvoorbeeld als een mos. Vanhier overgaande, door alle vormen van plantaardige stof heen, in wat dierlijke stof genoemd wordt, heeft zij nu het punt bereikt waarop zij om zoo te zeggen de kiem is geworden van het dier dat de stoffelijke mensch zal worden". (Deel I, blz. 266, 267.)

Het is de Monade, Atmâ-Buddhi, die op deze wijze elk deel en rijk der natuur tot leven wekt, en alles bezielt met leven en bewustzijn, één trillend geheel. "Het Okkultisme neemt niets anorganisch aan in den Kosmos. De door de wetenschap gebezigde uitdrukking 'anorganische stof' beteekent eenvoudig dat het latente leven, hetwelk sluimert in de molekulen van de zoogenaamde 'beweginglooze stof' onwaarneembaar is. Alles is leven en elk atoom zelfs van het stof van mineralen is een leven, ofschoon het boven onze bevatting en waarneming gaat, omdat het buiten het gebied is van de wetten, welke bekend zijn aan hen die het Okkultisme verwerpen." *(Secret Doctrine,* Deel I, blz. 268, 269.) En verder: "Alles in het heelal, door al zijn rijken heen, is bewust, d. w. z.: begiftigd met een bewustzijn van zijn eigen soort en op zijn eigen gebied van waarneming. Wij menschen moeten ons herinneren dat eenvoudig omdat *wij* geen teekenen van bewustzijn welke wij kunnen herkennen, waarnemen, bijvoorbeeld in steenen, wij het recht niet hebben te zeggen dat daar geen bewustzijn bestaat. Er bestaat noch zoo iets als 'doode', noch als 'blinde' stof, evenmin als er een 'blinde' of 'onbewuste' wet bestaat". (blz. 295.)

Hoevelen der groote dichters hebben met de hoogste ingeving van het genie deze groote waarheid gevoeld! Voor hen zwelt de gansche

natuur van leven; zij zien overal leven en liefde, in zonnen en planeten zoowel als in de stofkorrel, in de ruischende bladeren en ontluikende bloesems, in dansende muggen en glijdende slangen. Elke vorm openbaart juist zooveel van het Eene Leven als hij vermag uit te drukken, en wat is de mensch dat hij de meer beperkte openbaring zou verachten, als hij zich vergelijkt als een levens-uitdrukking, niet met de vormen beneden hem, maar met de mogelijkheden van uitdrukking die boven hem zich verheffen tot oneindige hoogten van zijn, welke hij nog minder naar waarde kan schatten dan de steen hem schatten kan?

De onderzoeker zal spoedig zien dat wij deze kracht in het middelpunt der ontwikkeling als inwezenlijk *één* moeten beschouwen. Er is slechts één Atmâ-Buddhi in ons heelal, de algemeene Ziel, overal tegenwoordig, in alles aanwezig, de Eene Opperste Kracht waarvan alle verschillende krachten en krachtsuitingen slechts verschillende vormen zijn. Evenals de zonnestraal licht, of hitte, of electriciteit is naarmate van de omstandigheden zijner omgeving, zoo is Atmâ de al-kracht welke zich op verschillende gebieden openbaart. "Als een afgetrokkenheid zullen wij het het Eene Leven noemen; als een objektieve en klaarblijkelijke werkelijkheid spreken wij van de zevenvoudige schaal van openbaring, welke begint aan haar

bovensten trap met de eene onkenbare oorzakelijkheid, en eindigt als Alomtegenwoordige Denkkracht en Leven, wonend in elk stofatoom." (*Secret Doctrine*, Deel I, blz. 163.)

Haar ontwikkelingsgang is zeer duidelijk geschetst in een aanhaling welke in de *Secret Doctrine* gegeven wordt, en daar onderzoekers zeer dikwijls verward worden door deze eenheid van de Monade, laat ik hieronder de verklaring volgen. Het onderwerp is moeilijk, maar het kon, meen ik, niet helderder uiteengezet worden dan in deze zinnen:

"De Monadische of kosmische kernstof nu (indien zulk een term veroorloofd is), ofschoon dezelfde door de reeksen van tijdkringen heen, vanaf den laagsten elementaal tot aan het Devarijk, verschilt toch in het mineraal, de plant, het dier in de schaal van vooruitgang. Het zou zeer verkeerd zijn, te meenen dat een Monade als een afgescheiden wezenheid haar langzamen weg kruipt langs een afgescheiden pad door de lagere rijken der natuur, en na ontelbare reeksen van vormveranderingen tot een menschelijk wezen ontbloeit; in het kort dat de Monade van een Humboldt dagteekent van af de Monade van een atoom van hoornblende. In plaats van te zeggen een 'minerale Monade' zou de juistere zegswijze in de stoffelijke wetenschap, welke elk atoom afscheidt, natuurlijk geweest zijn het te noemen 'de Monade die zich openbaart in dien vorm

van Prakriti welke het mineralenrijk genaamd wordt'. Het atoom, als voorgesteld in de gewone wetenschappelijke hypothese, is niet een deeltje van iets, bezield door een psychisch iets, bestemd om na lange tijdperken tot een mensch te ontluiken. Maar het is een konkreete openbaring van de algemeene kracht welke zelf nog niet tot ikheid gekomen is; een opvolgende openbaring van het eene algemeene Monas. De oceaan van stof splitst zich niet in zijne potentieële en samenstellende droppels, totdat de golf van de levens-drijfkracht het punt van de geboorte der menschheid bereikt. De neiging naar afscheiding tot individueele Monaden is trapsgewijze en bereikt in hoogere dieren bijna dat punt. De Peripatetici pasten het woord Monas op den ganschen Kosmos toe in den pantheïstischen zin; en de Okkultisten onderscheiden, terwijl zij deze gedachte gemakshalve aannemen, de voortschrijdende trappen van de ontwikkeling van het konkreete uit het afgetrokkene door termen, waarvan de 'minerale-, plantaardige-, dierlijke Monade', enzoovoorts, voorbeelden zijn. De term beteekent slechts dat de vloedgolf van geestelijke ontwikkeling door dien boog van zijn omloop gaat. De 'Monadische kernstof' begint zich onvolkomen af te scheiden in de richting van individueel bewustzijn in het plantenrijk. Daar de Monaden niet-samengestelde dingen zijn, zooals door Leibnitz juist is bepaald,

is het de geestelijke Essentie, die ze tot leven wekt in hare graden van afscheiding, welke eigenlijk de Monade vormt — niet het atomische samenstel, hetwelk slechts het voertuig en de zelfstandigheid is, waardoor de lagere en hoogere graden van bewustzijn trillen". (Deel I, blz. 201.)

De onderzoeker die deze plaats leest en overweegt zal, ten koste van een weinig moeite op het oogenblik, zich voor veel verwarring behoeden in de toekomst. Laat hij eerst duidelijk begrijpen dat de Monade — "de geestelijke wezenheid" waarop alléén in strikte nauwkeurigheid de term Monade moet worden toegepast — *één* is in het gansche heelal, dat Atmâ-Buddhi niet zijn, noch mijn, noch het eigendom van iemand anders in het bijzonder is, maar de geestelijke Essentie die zich in alles uit. Zoo is elektriciteit *één*, de gansche wereld over; ofschoon zij werkzaam kan zijn in zijn machine of in de mijne, zal noch hij, noch ik haar onderscheidenlijk onze elektriciteit noemen. Maar — en hier ontstaat de verwarring — wanneer Atmâ-Buddhi zich in den mensch uit, in wien Manas werkzaam is als een tot ikheid makende kracht, wordt er dikwijls van gesproken alsof het "atomische samenstel" een afgescheiden Monade was, en dan hebben wij "Monaden" als in het hierboven aangehaalde stuk. Deze losse wijze van het woord te gebruiken zal geen dwaling doen ontstaan, indien de onder-

zoeker zich herinnert dat de ontwikkeling tot ikheid *niet op het geestelijk gebied plaats vindt*, maar dat Atmâ-Buddhi, *zooals het door Manas gezien wordt*, in de ikheid van den laatste schijnt te deelen. Zoo kan men, als men stukken van verschillend gekleurd glas in de hand houdt, daardoorheen een roode zon, een blauwe zon, een gele zon, enzoovoorts zien. Niettemin is er slechts één zon die op ons neerstraalt, en veranderd wordt door het middel waardoor wij hem bezien. Zoo vinden wij dikwijls de uitdrukking "menschelijke Monaden"; het behoorde te zijn "de Monade die zich in het menschenrijk openbaart"; maar deze ietwat verwaande nauwkeurigheid zou waarschijnlijk slechts een groot aantal menschen in verwarring brengen, en de minder nauwkeurige algemeene uitdrukking zal ons evenmin van het spoor leiden, wanneer het beginsel van de eenheid op het geestelijk gebied begrepen is, als wij van het spoor worden geleid door het spreken van het opgaan van de zon. "De Geestelijke Monade is één, algemeen, grenzeloos en ongedeeld, wiens stralen niettemin vormen wat wij in onze onwetendheid de 'individueele Monaden' der menschen noemen." (*Secret Doctrine*, Deel I, blz. 200.)

Zeer schoon en dichterlijk is deze eenheid in veelheid aangegeven in een van de Okkulte Cathechismussen, waarin de Guru den Chela vraagt: "Hef op uw hoofd, O Lanoe; ziet gij één

of ontelbare lichten boven u branden aan den zwarten middernachtshemel?"

"Ik voel één Vlam, O Gurudeva; tallooze, onafgescheiden vonken zie ik er in branden."

"Gij zegt het wel. En nu zie rond en in uzelf. Dat licht, dat in u brandt, voelt gij het eenigszins verschillend van het licht dat in uw broeder-menschen schijnt?"

"Het is op geenerlei wijze verschillend, ofschoon de gevangene in slavernij gehouden wordt door Karma, en ofschoon zijn uiterlijke gewaden den onwetende begoochelen, zoodat hij zegt 'uw ziel' en 'mijn ziel'." (*Secret Doctrine*, Deel I, blz. 145.)

Er behoeft nu geen enkele ernstige moeilijkheid meer te zijn in het begrijpen van de trappen der menschelijke ontwikkeling; de Monade die haren weg doorschreden heeft, zooals wij gezien hebben, bereikt het punt waarop de menschelijke vorm op aarde kan worden opgebouwd; een etherisch lichaam en zijn stoffelijk tegenbeeld worden dan ontwikkeld, Prâna afgescheiden van den grooten oceaan van leven, en Kâma ontwikkeld, terwijl al deze beginselen, het lagere viertal, omzweefd worden door de Monade, er door met kracht worden begiftigd, er door worden voortgestuwd, er door worden voortgedreven naar voortdurend toenemende volmaaktheid van vorm, en vermogen tot openbaring van de hoogere krachten der Natuur.

Dit was de dierlijke of stoffelijke mensch, ontwikkeld door twee en een half Ras. Maar de Monade en het lagere Viertal konden niet op voldoend nauwe wijze met elkaar in verbinding komen; een schakel ontbrak nog. "De Dubbele Draak (de Monade) heeft geen vat op den enkelen vorm. Hij is als de bries terwijl er geen boom en tak is om hem te ontvangen en te herbergen. Hij kan den vorm niet aandoen wanneer er geen middel van overbrenging is, en de vorm kent hem niet." (*Secret Doctrine*, Deel II, blz. 60.) Toen, op het juist bereikte middelpunt, dat wil zeggen in het midden van het Derde Ras, kwamen de lagere Mânasaputra om de zoo voor hen gereed gemaakte woningen te bewonen, en een brug te vormen tusschen den dierlijken mensch en den Geest, tusschen het ontwikkelde viertal en het omzwevende Atmâ-Buddhi, om den langen kringloop van wedergeboorte te beginnen, die eindigen zal in den volmaakten mensch.

De "monadische invloeiing" of de ontwikkeling van de Monade van het dierenrijk tot het menschenrijk, ging voort gedurende het Derde Ras tot aan het midden van het Vierde, zoodat de menschelijke bevolking op die wijze voortdurend nieuwe rekruten ontving, daar de geboorte van zielen zoo doorging gedurende de tweede helft van het Derde Ras en de eerste helft van het Vierde. Hierna, na het "centrale draaipunt" van den kringloop van ontwikkeling,

"kunnen geen Monaden meer het menschenrijk binnentreden. De deur is voor dezen kringloop gesloten". *(Secret Doctrine,* Deel I, blz. 205.) Sedert toen is wedergeboorte de wijze van ontwikkeling geweest, en deze individueele reïnkarnatie van den onsterfelijken Denker in verbinding met Atmâ-Buddhi neemt de plaats in van gezamenlijke inwoning van Atmâ-Buddhi in lagere vormen van stof.

Volgens de Theosofische leeringen heeft de menschheid nu het Vijfde Ras bereikt, en wij zijn in het vijfde onderras daarvan, zoodat de menschheid op dezen bol op het tegenwoordige standpunt de voltooiing van het Vijfde Ras voor zich heeft en het ontstaan, de rijpheid en het verval van het Zesde en het Zevende Ras. Maar gedurende al de eeuwen die noodig zijn voor deze ontwikkeling is er geen toename in het gansche aantal reïnkarneerende Ego's; slechts een klein gedeelte van deze zijn op elk bijzonder tijdstip op onzen bol geïnkarneerd, zoodat de bevolking af- en toenemen kan tusschen zeer wijde grenzen, en men zal wel opgemerkt hebben dat er een vloed van geboorten is nadat een plaatselijke ontvolking door buitengewone sterfte veroorzaakt is. Er is ruimte in overvloed voor al zulke afwisselingen, als men het verschil in aanmerking neemt tusschen het gansche getal reïnkarneerende Ego's en het aantal dat op een gegeven tijd inderdaad geïnkarneerd is.

RICHTINGEN VAN BEWIJS VOOR EEN ONGEOEFENDEN ONDERZOEKER.

Het is natuurlijk en goed dat ieder nadenkend mensch die in aanraking komt met verzekeringen als die welke gedaan zijn in de voorgaande bladzijden, vraagt welke bewijzen er kunnen worden gevonden om de gedane beweringen te bevestigen. Iemand die redelijk is zal geen volledig en volmaakt bewijs eischen, dat geldig is voor iederen willekeurigen vrager, zonder studie en zonder moeite. Hij zal toegeven dat de hoogere theorieën van de wetenschap niet kunnen worden bewezen aan iemand die onbekend is met hare eerste beginselen, en hij zal er op voorbereid zijn, te vinden dat er zeer veel beweerd wordt dat alleen aan hen kan worden bewezen, die eenige vordering in hun studie gemaakt hebben. Een verhandeling over hoogere wiskunde, over het onderling verband van krachten, over de atoom-theorie, over de molekulaire samenstelling van scheikundige verbindingen, zou vele beweringen bevatten

waarvan de bewijzen slechts van waarde zouden zijn voor hen, die tijd en denken hadden gewijd aan de studie van de beginselen der betrokken wetenschap; en zulk een onbevooroordeeld persoon zou, wanneer hij met de Theosofische beschouwing over de menschelijke samenstelling kennis maakte, gereedelijk toestemmen dat hij geen volkomen bewijs kon verwachten, totdat hij zich de beginselen van de Theosofische wetenschap had eigen gemaakt.

Niettemin zijn er in elke wetenschap algemeene bewijzen geldig, welke voldoende zijn om haar bestaan te rechtvaardigen, en de studie van haar meer verborgen waarheden aan te moedigen; en in de Theosofie is het mogelijk richtingen van bewijs aan te geven welke door den ongeoefenden onderzoeker kunnen worden gevolgd, en welke hem rechtvaardigen, zijn tijd en moeite te wijden aan een studie welke hem de belofte schenkt van breedere en diepere kennis omtrent zichzelf en de uiterlijke natuur, dan op andere wijze bereikbaar is.

Het is goed bij den aanvang te zeggen, dat er geen voor den gemiddelden onderzoeker bereikbaar bewijs is van het bestaan van de drie hoogere gebieden waarvan wij hebben gesproken. De gebieden van den Geest en van het hooger verstand zijn gesloten voor allen, behalve voor hen die de vermogens ontwikkeld hebben welke noodig zijn voor hun onderzoek. Degenen die

deze vermogens hebben ontwikkeld, behoeven geen bewijs van het bestaan dier gebieden; voor hen die ze niet hebben ontwikkeld kan geen bewijs van hun bestaan worden gegeven. Dat er *iets* boven het astrale en de lagere onder-gebieden van het gedachte-gebied is, kan inderdaad bewezen worden door de flikkeringen van genie, de verheven intuïties, die van tijd tot tijd de duisternis van onze lagere wereld verlichten; maar wat dat iets is, kunnen slechts degenen zeggen wier innerlijke oogen zijn geopend, die zien waar het ras in zijn geheel nog blind is. Maar de lagere gebieden zijn vatbaar voor bewijs, en nieuwe bewijzen stapelen zich dag aan dag op. De Meesters van Wijsheid gebruiken op het oogenblik de navorschers en denkers van de Westersche wereld om "ontdekkingen" te doen, welke strekken om de buitenposten van het Theosofisch standpunt te versterken, en de richtingen welke zij volgen zijn geheel en al die welke noodig zijn voor het vinden van natuurwetten, welke de beweringen van de Theosofen omtrent de eenvoudige "krachten" en "verschijnselen", waaraan zulk een overdreven belang is gehecht, zullen rechtvaardigen. Indien men bevindt dat er onloochenbare feiten zijn, welke aantoonen dat er andere gebieden dan het stoffelijke bestaan, waarop het bewustzijn kan werkzaam zijn; welke het bestaan van andere zintuigen en waarnemings-

vermogens aantoonen dan die, waarmede wij in het dagelijksch leven vertrouwd zijn; welke het bestaan aantoonen van vermogens om in verbinding te komen met verstandswezens zonder werktuigen en hulpmiddelen te gebruiken; onder zulke omstandigheden voorwaar mag de Theosoof er aanspraak op maken dat hij voorloopige gronden heeft bijgebracht voor verder onderzoek van zijn leeringen.

Laten wij ons dan beperken tot de lagere gebieden, waarvan wij gesproken hebben op de voorgaande bladzijden, en tot de vier beginselen in den mensch welke aan deze gebieden verwant zijn. Van deze vier kunnen wij één laten rusten, dat van Prâna, daar wel niemand het feit in twijfel zal trekken van het bestaan van de kracht welke wij "leven" noemen; men kan de noodzakelijkheid, haar af te zonderen ter wille van onderzoek, in twijfel trekken, en inderdaad mengt zich het gebied van Prâna of het beginsel Prâna door alle andere gebieden, alle andere beginselen, en het doordringt alle en bindt ze alle tot een. Voor ons onderzoek blijven over: het stoffelijk gebied, het astraal gebied, en de lagere afdeelingen van het manasisch gebied. Kunnen wij het bestaan hiervan bevestigen door bewijzen, welke zullen worden aangenomen door hen die nog geen Theosofen zijn? Ik geloof dat wij dat kunnen.

Ten eerste wat het stoffelijk gebied aangaat.

Wij moeten hier opmerken hoe de zintuigen van den mensch verwant zijn aan het stoffelijk heelal buiten hem, en hoe zijn kennis van dat heelal begrensd wordt door het vermogen zijner waarnemingsorganen om weerklank te geven op trillingen welke buiten hem worden in beweging gebracht. Hij kan hooren wanneer de lucht in trillingen wordt bewogen, waardoor het trommelvlies van zijn oor ook bewogen kan worden; als de trilling zoo langzaam is, dat het trommelvlies niet in beantwoordende trilling kan worden gebracht, hoort hij geen enkel geluid. Indien de trilling zoo snel is dat het trommelvlies niet in antwoord kan trillen, hoort hij geen enkel geluid. Dit is zoo waar, dat de grenzen van het hoorvermogen bij verschillende menschen verschillen, al naar het trillingsvermogen van hun verschillende trommelvliezen; de eene mensch zit in stilte, terwijl een ander verdoofd wordt door het schelle krijschen dat de lucht om beiden in verwarring brengt. Hetzelfde beginsel is waar voor het gezicht; wij zien zoolang de lichtgolven van een lengte zijn waaraan onze gezichtsorganen kunnen beantwoorden; onder en boven die lengte zijn wij in duisternis, hoe zeer de ether ook in trilling zij. De mier kan zien waar wij blind zijn, omdat haar oog etherische trillingen, sneller dan wij waarnemen, kan opnemen en er aan beantwoorden.

Dit alles brengt elk denkend mensch tot het

denkbeeld dat, indien onze zinnen konden worden ontwikkeld tot grootere ontvankelijkheid, nieuwe banen van kennis ons zelfs op het stoffelijk gebied zouden worden opengelegd; als wij dit beseffen, is het niet moeilijk een stap verder te gaan en in te zien dat er mogelijk scherpere en fijnere zintuigen zouden kunnen bestaan, die als het ware een nieuw heelal zouden ontsluiten op een ander gebied dan het stoffelijke.

Nu is dit denkbeeld waar, en met de ontwikkeling der astrale zinnen ontplooit zich het astrale gebied en kan dit even werkelijk en even wetenschappelijk onderzocht worden als het stoffelijk heelal onderzocht kan worden. Deze astrale zintuigen bestaan in alle menschen, maar zijn bij de meesten ongeopenbaard, en moeten over het algemeen kunstmatig ontwikkeld worden, indien zij op het tegenwoordig standpunt der ontwikkeling gebruikt zullen worden. Bij enkele menschen zijn zij van nature aanwezig en worden zij werkdadig zonder eenigen kunstmatigen aandrang. Bij zeer velen kunnen zij kunstmatig opgewekt worden en ontwikkeld. De voorwaarde van de werkzaamheid der astrale zintuigen is in alle gevallen de lijdelijkheid van de stoffelijke, en hoe volkomener de lijdelijkheid op het stoffelijk gebied is, des te grooter is de mogelijkheid voor werkzaamheid op het astrale.

Het is opmerkelijk dat Westersche psychologen het noodig hebben geoordeeld datgene, wat het

"droombewustzijn" genoemd wordt, te onderzoeken ten einde de werking van het bewustzijn in zijn geheel te begrijpen. Het is onmogelijk de wonderlijke verschijnselen over het hoofd te zien, welke de werking van het bewustzijn kenmerken wanneer het buiten de beperkingen van het stoffelijk gebied is geplaatst, en sommigen van de kundigste en beste onzer psychologen beschouwen deze werking als geenszins het meest zorgvuldig en wetenschappelijk onderzoek onwaardig. Al deze werking is, in Theosofische taal, op het astrale gebied, en de onderzoeker die bewijzen zoekt van het bestaan van een astraal gebied kan hier genoeg en zelfs te over vinden. Hij zal spoedig ontdekken dat de wetten, waaronder het bewustzijn werkt op het stoffelijk gebied, niet bestaan op het astrale gebied. Bijvoorbeeld, de wetten van ruimte en tijd, welke hier juist de voorwaarden voor denken zijn, bestaan niet voor het bewustzijn, wanneer zijn werkzaamheid overgebracht wordt naar de astrale wereld. Mozart hoort een geheele symfonie als een enkelen indruk, "als in een schoonen en krachtigen droom" (*Philosophie der Mystik*, Du Prel, Deel I.), maar hij moet haar uitwerken in haar opeenvolgende onderdeelen, wanneer hij haar met zich medebrengt naar het stoffelijk gebied. De droom van een oogenblik bevat een aantal gebeurtenissen, die jaren zouden nemen om opeenvolgend plaats te vinden in

onze wereld van ruimte en tijd. De verdrinkende man ziet zijn levensgeschiedenis in enkele sekonden. Maar het is onnoodig de voorbeelden te vermeerderen.

Het astrale gebied kan worden bereikt in slaap of in trance, zoo wel natuurlijke als opgewekte, dat wil zeggen in elk geval waarin het lichaam teruggebracht is tot een staat van lethargie. In trance kan het het beste worden bestudeerd, en hier zal onze onderzoeker spoedig bewijzen vinden, dat het bewustzijn werkzaam kan zijn buiten het stoffelijk samenstel, onbelemmerd door de wetten welke het binden terwijl het werkt op het stoffelijk gebied. Helderziendheid en helderhoorendheid behooren tot de meest belangwekkende van de verschijnselen, welke hier voor onderzoek bloot liggen.

Het is niet noodig hier een groot aantal gevallen van helderziendheid te geven, want ik veronderstel dat de belangstellende van plan is voor zich zelf te onderzoeken, maar ik kan het geval vermelden van Jane Rider, waargenomen door Dr. Belden, haren geneeskundigen verzorger, een meisje dat lezen en schrijven kon met hare oogen zorgvuldig bedekt met watten en katoen tot aan het midden van hare wang *(Isis Revelata,* deel I, blz. 37); van een helderziende, waargenomen door Schelling, die den dood van een bloedverwant aankondigde op een afstand van 150 mijlen, en mededeelde dat de brief welke

het doodsbericht inhield onderweg was (*t. a. p.*, Deel II, blz. 89-92); van Mevrouw Lagandré, die den inwendigen toestand van hare moeder beschreef, en een beschrijving gaf welke bij het onderzoek na den dood juist bleek te zijn (*Somnolism and Psychism*, Dr. Haddock, blz. 54-56); van Emma, de somnambule van Dr. Haddock, die voortdurend ziekten voor hem beschreef (*t. a. p.*, hoofdstuk VII). In het algemeen gesproken kan de helderziende gebeurtenissen zien en beschrijven, die plaats vinden op een afstand, of onder omstandigheden welke stoffelijk zien onmogelijk maken. *Hoe geschiedt dit?* De feiten zijn ontwijfelbaar. Zij eischen verklaring. Wij zeggen dat het bewustzijn door andere zintuigen dan de stoffelijke werkzaam kan zijn, zintuigen welke onbelemmerd zijn door de beperkingen van ruimte welke voor onze lichamelijke zinnen bestaan, en daardoor niet kunnen worden overschreden. Degenen die de mogelijkheid ontkennen van zulk een werkzaamheid op wat wij het astrale gebied noemen, behooren ten minste te trachten een redelijker hypothese dan de onze te stellen. Feiten zijn koppige dingen, en wij hebben hier overvloed van feiten welke het bestaan bewijzen van bewuste werkzaamheid op een bovenstoffelijk gebied, van zien zonder oogen, hooren zonder ooren, het verkrijgen van kennis zonder stoffelijk werktuig. Bij gebreke van eenige andere verklaring, blijft de Theosofische hypothese meester van het terrein.

Er is nog een andere feitenreeks: die van etherische en astrale verschijningen, hetzij van levenden of dooden, spoken, verschijningen, dubbelgangers, geesten, enz., enz.. Natuurlijk zal de alweter van het begin der 20ste eeuw met verheven minachting zijn neus optrekken bij het noemen van zulk onnoozel bijgeloof. Maar al trekt men den neus op, daardoor worden de feiten niet tenietgedaan, en het is een vraag van bewijs. Het gewicht van getuigenis is grootelijks aan den kant van zulke verschijningen, en in alle eeuwen der wereld heeft menschelijke getuigenis getuigd van hun werkelijkheid. De onderzoeker wiens vraag naar bewijzen ik op het oog heb, zal goed doen te trachten eerstehands getuigenis hierover te verzamelen. Natuurlijk zal hij, indien hij bang is uitgelachen te worden, beter doen de zaak te laten varen, maar als hij flink genoeg is om den spot van den ingebeeld geleerden mensch het hoofd te bieden, zal hij verwonderd zijn over de getuigenissen, welke hij verzamelen zal van menschen die zelve in aanraking gekomen zijn met astrale vormen. "Inbeelding! Hallucinatie!" zal die geleerde mensch zeggen. Maar uitschelden bewijst niets. Een inbeelding, waarvan de groote meerderheid van het menschdom getuigt, is ten minste de moeite van het bestudeeren waard, indien menschelijke getuigenis als van eenige waarde moet worden beschouwd. Er moet iets

zijn dat deze eenstemmige getuigenis in alle eeuwen der wereld doet ontstaan, getuigenis welke heden ten dage wordt aangetroffen onder beschaafde volken, tusschen spoorwegen en elektrische lichten, zoowel als onder barbaarsche rassen.

De getuigenis van millioenen spiritualisten over de werkelijkheid van etherische en astrale vormen kan niet buiten beschouwing worden gelaten. Wanneer alle gevallen van bedrog en onwaarheid worden afgetrokken, blijven er verschijnselen over welke niet als bedriegelijk kunnen worden terzijde gesteld, en welke door een ieder kunnen worden onderzocht, die het er voor over heeft, tijd en moeite te geven aan het onderzoek. Het is niet noodzakelijk een vakmedium te gebruiken; enkele vrienden, die elkander goed kennen, kunnen hun onderzoek tezamen doen; en het is niet te veel gezegd, dat ieder half dozijn menschen, met een weinig geduld en volharding, zich overtuigen kan van het bestaan van andere krachten en wezens dan die van het stoffelijk gebied. Er is voor elken ontroerbaren, zenuwachtigen en gemakkelijk te beinvloeden aard gevaar in dit onderzoek, en het is goed de onderzoekingen niet te ver voort te zetten, om de redenen welke op voorgaande bladzijden gegeven zijn. Maar er is geen gereedelijker weg om het ongeloof in het bestaan van iets, wat dan ook, buiten het stoffelijk

gebied weg te breken, dan het nemen van enkele proeven, en het is de moeite waard iets op het spel te zetten ten einde het wegbreken van dit ongeloof te verkrijgen.

Dit zijn slechts aanduidingen wat de richtingen aangaat welke de onderzoeker volgen kan, om zich te overtuigen dat er een bewustheidstoestand bestaat als die welke wij "astraal" noemen. Wanneer hij genoeg bewijsgronden bijeenverzameld heeft om zulk een toestand waarschijnlijk voor hem te maken, zal het tijd voor hem zijn den weg van ernstig onderzoek in te slaan. Voor werkelijk onderzoek van het astrale gebied moet de onderzoeker in zich de noodige zintuigen ontwikkelen, en om zijn kennis dienstbaar te maken terwijl hij in het lichaam is, moet hij leeren zijn bewustzijn over te brengen naar het astrale gebied zonder zijn stoffelijk samenstel uit zijne macht te verliezen, zoodat hij op het stoffelijk brein de kennis kan afdrukken, welke hij op zijn astrale reizen verworven heeft. Maar hiervoor is het noodig dat hij niet slechts een belangstellende, maar een onderzoeker is, en hij zal de hulp en leiding van eenen leeraar noodig hebben. Wat het vinden van dien leeraar aangaat, "als de leerling gereed is, is de leeraar er steeds".

Verdere bewijzen van het bestaan van het astrale gebied worden in den tegenwoordigen tijd het gemakkelijkst gevonden bij de studie

van mesmerische en hypnotische verschijnselen. En hier, voor ik tot deze overga, ben ik verplicht een woord van waarschuwing in te voegen. Het gebruik van mesmerisme en hypnotisme is omringd door gevaar. De openbaarheid welke aan alle wetenschappelijke ontdekkingen in het Westen gegeven wordt, heeft wijd en zijd kennis verspreid, welke binnen het bereik van misdadig aangelegden, krachten plaatst van de verschrikkelijkste soort, welke voor de doemwaardigste doeleinden kunnen worden gebruikt. Geen goede man of vrouw zal deze krachten gebruiken, indien hij bemerkt dat hij ze bezit, behalve wanneer hij ze zuiver dienstbaar maakt aan den dienst der menschheid, zonder persoonlijk doel voor oogen, en wanneer hij zeer zeker is dat hij niet door middel ervan zich meester maakt van de heerschappij over den wil en de daden van een ander menschelijk wezen. Ongelukkig staat het gebruik van deze krachten evenzeer open voor de slechten als voor de goeden, en zij kunnen gebruikt worden, en worden gebruikt, voor de snoodste doeleinden. Met het oog op deze nieuwe gevaren, welke èn enkelingen èn maatschappij bedreigen, zal een ieder goed doen de gewoonten van zelfbeheersching en van koncentratie van gedachte en wil te versterken, zoodat de werkdadige houding van het verstand wordt aangemoedigd als tegengesteld aan de lijdelijke, en op die wijze een volgehouden

weerstand wordt gesteld tegenover alle van buiten komende invloeden. Onze onsamenhangende gewoonte van denken, ons gebrek aan een duidelijk en bewust doel, stellen ons bloot aan de aanvallen van den slechtgezinden hypnotiseur, en dat dit een werkelijk, geen ingebeeld, gevaar is, is reeds bewezen door gevallen welke de slachtoffers onder het bereik van de strafwet hebben gebracht. Het is te hopen dat weldra zulke hypnotische wandaden in het wetboek zullen worden opgenomen.

Terwijl zoo ons standpunt van voorzichtigheid en zelfverdediging is, kunnen wij toch verstandig doen, de proefnemingen welke aan de wereld openbaar gemaakt zijn te bestudeeren in ons zoeken naar voorloopige bewijzen van het bestaan van het astrale gebied, want hier is de Westersche wetenschap op den drempel zelf van de ontdekking van sommige van die "krachten", waarvan Theosofen zooveel gezegd hebben, en wij hebben het recht, tot verdediging van deze leeringen alle feiten te gebruiken waarvan die wetenschap ons kan voorzien.

Nu is een van de belangrijkste van deze feitenreeksen die van gedachten, zichtbaar gemaakt als vormen. Men kan een gehypnotiseerde, nadat hij uit zijn trance is opgewekt en terwijl hij schijnbaar in het gewone bezit van zijn zintuigen is, elken vorm doen zien welke door den hypnotiseur gedacht wordt. Geen woord behoeft

te worden gesproken, geen aanraking gegeven: het is voldoende dat de hypnotiseur duidelijk een of ander denkbeeld in de gedachte neemt, en dan wordt dat denkbeeld een zichtbaar en tastbaar voorwerp voor den persoon onder zijn kontrôle. Deze proefneming kan op verscheidene wijzen genomen worden; terwijl de lijder in trance is kan "suggestie" worden gebruikt; dat wil zeggen, de proefnemer kan hem vertellen dat een vogel op zijn knie zit, en na uit zijn trance ontwaakt te zijn zal hij den vogel zien en hem liefkoozen (*Études Cliniques sur la Grande Hystérie*, Richer, blz. 645); of dat hij een lampekap tusschen zijn handen heeft, en na ontwaakt te zijn zal hij zijn handen er tegenaan drukken en weerstand voelen in de leege lucht (*Animal Magnetism*, Engelsche vertaling, Binet en Féré, blz. 213); reeksen van deze proefnemingen kan men lezen in Richer of in Binet en Féré. Gelijke uitkomsten kunnen worden te weeg gebracht zonder "suggestie", door zuivere koncentratie der gedachte; ik heb gezien dat een lijder op die wijze genoodzaakt werd een ring van iemands vinger af te nemen zonder dat een woord werd gesproken, of een aanraking plaats vond tusschen den hypnotiseur en den gehypnotiseerde.

De letterkunde over mesmerisme en hypnotisme in het Engelsch, Fransch en Duitsch is nu zeer omvangrijk en staat voor iedereen open. Daar

kan men het bewijs zoeken van deze schepping van vormen door gedachte en wil, vormen welke, *op het astrale gebied*, werkelijk en objektief zijn. Mesmerisme en hypnotisme stellen het verstand in vrijheid op dit gebied, en het is daarop werkzaam zonder de hinderpalen die gewoonlijk door het stoffelijke werktuig worden in den weg gelegd ; het kan zien en hooren op dat gebied en ziet gedachten als dingen. Hier ook is het voor werkelijk onderzoek noodig, te leeren hoe het bewustzijn op die wijze over te brengen, en tegelijkertijd het stoffelijk samenstel in de macht te houden ; maar voor voorloopig onderzoek is het voldoende, anderen te bestudeeren wier bewustzijn kunstmatig bevrijd is zonder hun eigen wil. Deze werkelijkheid van gedachtebeelden op een bovenstoffelijk gebied is een feit van het hoogste belang, voornamelijk in zijn betrekking tot wedergeboorte ; maar het is genoeg het hier aan te stippen als een van de feiten welke uit de eerstehand de mogelijkheid kunnen aanduiden van het bestaan van zulk een gebied.

Een andere feitenreeks welke verdient bestudeerd te worden, is die welke de verschijnselen van gedachte-overbrenging in zich sluit, en hier bereiken wij de lagere gedeelten van het gedachte- of manasisch gebied. De *Transactions of the Psychical Research Society* bevatten een groot aantal belangwekkende proefnemingen over dit

onderwerp, en de mogelijkheid van gedachtenoverbrenging van brein tot brein zonder gebruik van woorden of van eenig middel van gewone stoffelijke verbinding staat op het punt algemeen aangenomen te worden. En twee menschen, die met geduld begiftigd zijn, kunnen zich van deze mogelijkheid overtuigen, indien zij het de moeite waard achten om aan hunne poging voldoende tijd en volharding te wijden. Laat hen bijvoorbeeld dagelijks tien minuten aan hun proefneming geven, en laat elk van hen, op den vastgestelden tijd, zich alleen opsluiten, veilig voor stoornis van welke soort ook. Laat een van hen de gedachte-uitwerper zijn en de andere de ontvanger der gedachte, en het is veiliger dezen toestand om te wisselen ten einde het gevaar te vermijden dat de een voortdurend onnatuurlijk lijdelijk wordt. Laat de gedachteuitwerper zich op een bepaalde gedachte koncentreeren met den wil deze op zijnen vriend in te drukken; geen ander denkbeeld dan dit eene moet hem in de gedachten komen; zijn denken moet op het eene ding gekoncentreerd zijn, "een-puntig" in de teekenende taal van Patanjali. De ontvanger der gedachte moet aan den anderen kant zijn denken blanko maken en moet slechts de gedachten opmerken die er in drijven. Deze moeten worden opgeteekend zooals zij verschijnen, en zijn eenige zorg moet zijn lijdelijk te blijven, niets af te wijzen, niets

aan te moedigen. De gedachte-uitwerper, van zijn kant, moet de denkbeelden aanteekenen welke hij tracht te zenden, en aan het eind van zes maanden zou men de twee lijsten kunnen vergelijken. Tenzij de menschen ongewoon zwak zijn van denken en wil, zal er tegen dien tijd de een of andere verbindingskracht tusschen hen gevormd zijn; en indien zij eenigszins psychisch zijn, zullen zij wellicht ook het vermogen hebben ontwikkeld, elkaar in het astrale licht te zien.

Men kan tegenwerpen dat zulk een proefneming vervelend en eentonig zijn zou. Toegestemd. Alle eerstehands onderzoekingen naar natuurwetten en krachten zijn vervelend en eentonig. Dat is de reden waarom bijna ieder tweedehands boven eerstehands kennis verkiest; het "verheven geduld van den onderzoeker" is een van de zeldzaamste gaven. Darwin zou een schijnbaar beuzelachtige proefneming honderden keeren doen om een klein feit te bevestigen; de bovenzinnelijke gebieden vereischen voor hunne verovering zeer zeker niet minder geduld en niet minder inspanning dan die der zinnen. Ongeduld heeft nog nooit iets tot stand gebracht in het ondervragen van de natuur, en de toekomstige onderzoeker moet, bij het eerste begin, de onvermoeide volharding toonen, welke kan ten onder gaan, maar zijn greep niet loslaten.

Ten slotte, laat mij den onderzoeker aanraden zijn oogen, geopend te houden voor nieuwe ontdekkingen, in het bijzonder in de elektriciteits-, natuur- en scheikundige wetenschappen. Laat hem de rede lezen van Professor Lodge, gehouden tot de "British Association" te Cardiff in den herfst van 1891, en de rede van Professor Crookes tot de "Society of Electrical Engineers" te Londen in de daarop volgende maand November. Hij zal daar vruchtbare aanduidingen vinden van de richtingen waarlangs de Westersche wetenschap zich gereed maakt voort te schrijden, en wellicht zal hij beginnen te gevoelen, dat er eenige waarheid liggen kan in H. P. Blavatsky's verklaring, dat de Meesters van Wijsheid zich gereed maken bewijzen te geven welke de Geheime Leer zullen bevestigen.

DE ZEVEN GEBIEDEN EN DE BEGINSELEN WELKE DAAROP WERKZAAM ZIJN.

	X.	
6.	X.	
5.	Âtmâ. Geest.	Geestelijk.
4.	Buddhi. Geestelijke Ziel.	
3.	Manas. Menschelijke Ziel.	Verstandelijk.
2.	Kâma. Astraal of Begeerte Lichaam.	Astraal.
1.	Prâna. Etherisch Dubbel. Grof Stoffelijk Lichaam.	Stoffelijk.

EEN ANDERE VERDEELING VOLGENS DE BEGINSELEN.

EEN ANDERE VERDEELING, OOK VOLGENS DE BEGINSELEN.

7. Ätmâ.	Geestelijk.
6. Buddhi.	
5. Manas.	Verstandelijk.
4. Kâma.	Astraal.
3. Prâna.	
2. Etherisch Dubbel.	Stoffelijk.
1. Grof Stoffelijk Lichaam.	

Deze twee laatste verdeelingen zijn ter wille van gemakkelijke rangschikking. De eerste figuur geeft de gebieden zelve zooals ze in de natuur bestaan.